



PILOT VERPLICHT FINANCIËEL TOEZICHT JEUGD

EVALUATIEKADER

Foto van [Michele Henderson](#) op [Unsplash](#)

OPDRACHTGEVER
AUTEURS
DATUM
VERSIE

WODC
Matthijs Goedvolk, Suzanne Kluit en Annemarijn Onstenk
20 juli 2021
Definitief

© WODC 2021, Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. Auteursrechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het WODC.

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3
Management summary	8
1 Inleiding	13
1.1 Achtergrond	13
1.2 Pilot Verplicht financieel toezicht jeugd	13
1.3 Onderzoeksvragen	15
1.4 Scope van het onderzoek	16
1.5 Leeswijzer	16
2 Onderzoeksaanpak opstellen evaluatiekader	17
2.1 Deskresearch	17
2.2 Verkennende interviews	17
2.3 Reconstrueren en toetsen ToC	17
2.4 Opstellen indicatoren en verdiepende interviews	18
2.5 Nader onderzoek registratiesystemen	18
3 Theory of Change van de pilot	19
3.1 Verband tussen financiële problematiek en recidive	19
3.2 Hoe kan het verminderen van financiële problemen bijdragen aan het verminderen van recidive	21
3.3 Aan welke randvoorwaarden moet een modaliteit voldoen?	24
3.4 Theory of Change	28
4 Evaluatiekader pilot	31
4.1 Vragen voor de evaluatie van de pilot	31
4.2 Overzicht evaluatiekader: indicatoren om te meten	32
4.3 Onderzoeksaanpak evaluatie pilot: methoden en bronnen	34
4.4 Uitwerking procesevaluatie	40
4.5 Meten van resultaten: scenario's afhankelijk van het aantal deelnemers aan de pilot	45
5 Samenvatting en beantwoording onderzoeksvragen	47
5.1 Onderzoek op hoofdlijn	47
5.2 Beantwoording onderzoeksvragen	49
A. Leden van de begeleidingscommissie	52
B. Lijst met geïnterviewden	53
C. Literatuurlijst	54
D. Evaluatiematrix: onderzoeksvragen en methoden	56

Managementsamenvatting

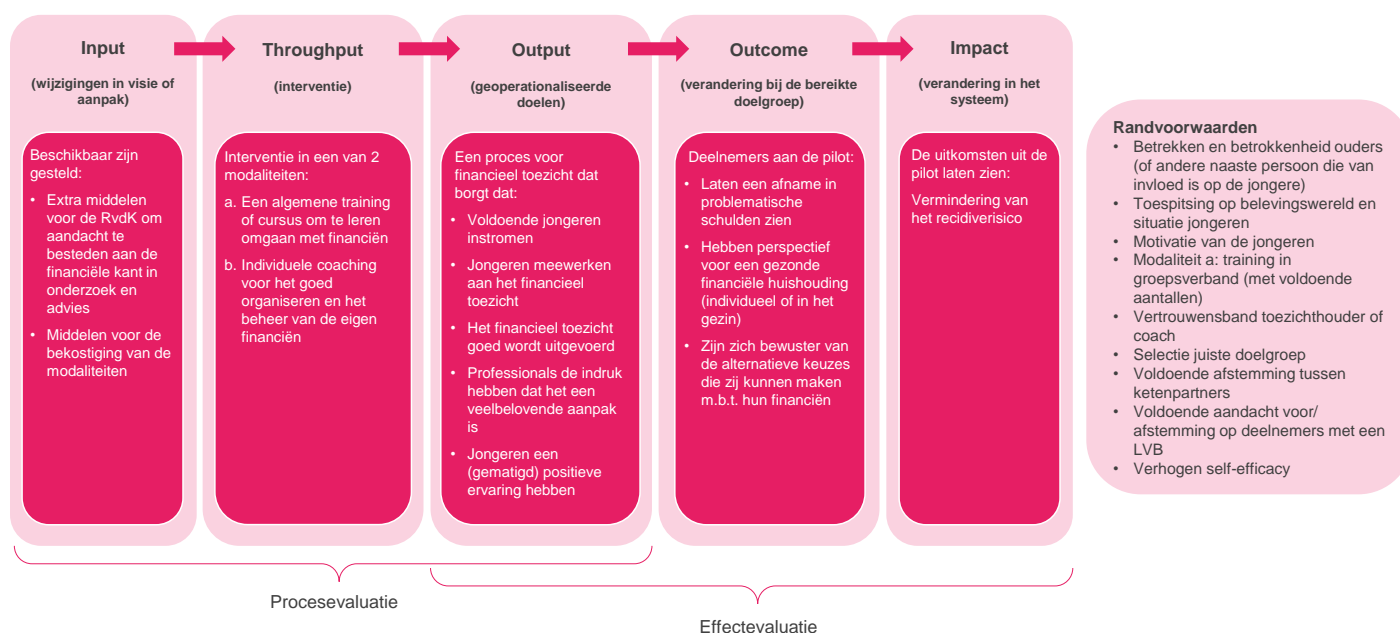
Achtergrond en aanleiding

Naar aanleiding van een motie van Nispen en Van Oosten is in Den Haag een pilot gestart waarbij jeugdigen verplicht financieel toezicht opgelegd kunnen krijgen. Dit toezicht bestaat uit twee vormen (ook wel modaliteiten): een training om de financiële vaardigheden te verbeteren en coaching met hetzelfde doel. Op basis van het onderzoek van de RvdK kan het OM of de rechter besluiten om een van de vormen op te leggen. De jeugdreclassering ziet vervolgens toe dat de opgelegde modaliteit ook daadwerkelijk wordt ingezet.

De vraag of verplicht financieel toezicht kan bijdragen aan het verminderen van recidive leeft al langer. Daarom is bij de start van de pilot besloten om een evaluatiekader te ontwikkelen zodat de uitkomsten van de pilot kunnen worden gemeten. Het WODC heeft Significant APE de opdracht gegeven het evaluatiekader op te stellen. De pilot is in september 2020 gestart.

Het theoretisch kader en Theory of Change van de pilot

Aan de hand van literatuuronderzoek, interviews met betrokkenen bij de pilot en enkele wetenschappers is een theoretisch kader opgesteld. Dit heeft geresulteerd in een Theory of Change (ToC) waarin wij beschrijven hoe de pilot bij kan dragen aan het verminderen van recidive en een overzicht van randvoorwaarden waaraan de modaliteiten moeten voldoen om effectief te zijn.



De bovenstaande figuur geeft de ToC van de pilot verplicht financieel toezicht weer. Kort samengevat komt deze neer op het volgende. Er is een aantoonbaar verband tussen het hebben van financiële problemen en het risico op recidive, waarmee het verminderen van deze problematiek recidive kan verminderen. Wat de doelgroep van de pilot betreft, jeugdigen van 12 tot 18 jaar, is er echter minder bekend over dit verband (Koenraadt et al., 2020). Er zijn ervaringen uit een eerdere pilot dat het lastig is om deelnemers in de leeftijdscategorie van 16 tot 23 vrijwillig te laten deelnemen (Weijers, 2019). Verder blijkt dat personen pas vanaf 18 jaar zelf verantwoordelijk zijn voor hun schulden (De Jong, 2017). Het evalueren van de pilot kan een nuttige bijdrage leveren aan de inzichten over deze doelgroep.

De randvoorwaarden geven aan waaraan de modaliteiten en begeleiding van de jeugdreclassering moeten voldoen. Denk aan de mate waarin ouders worden betrokken, in hoeverre wordt aangesloten bij de belevingswereld van jongeren en in hoeverre er afstemming plaats vindt met de overige probleemgebieden van jongeren. De verschillende niveaus van de ToC en de randvoorwaarden zijn vertaald naar concrete indicatoren. Het overzicht met indicatoren om te meten per niveau van de ToC en per randvoorwaarde vormt de basis van het evaluatiekader. Dit overzicht is terug te vinden onder 4.2 in het hoofdrapport.

Onderzoeksopzet voor het evalueren van de pilot

De volgende stap in het opstellen van het evaluatiekader was het uitwerken van een bijpassende onderzoeksaanpak om de opgestelde indicatoren mee te meten. Een belangrijk aandachtspunt bij het opstellen van de onderzoeksopzet is dat er vooralsnog sprake is van weinig instroom en het de verwachting is dat het aantal deelnemers beperkt blijft. Dit betekent dat een effectmeting met een controlegroep (nog) niet haalbaar is. Het ligt daarom voor de hand om gedurende de looptijd van de pilot al een procesevaluatie uit te voeren, waarbij geen uitspraken worden gedaan over resultaten op impact-niveau en in beperkte mate op outcome-niveau.

De volgende overwegingen spelen mee bij onze overweging om nog geen effectmeting uit te voeren:

- a. Vooralsnog is onduidelijk waarom de aantallen zo laag zijn. Het uitvoeren van de procesevaluatie kan inzicht geven in deze redenen. Indien mogelijk kan de werkwijze van de pilot verder worden aangepast zodat er wel voldoende deelnemers zijn en een effectevaluatie op termijn wel mogelijk is;
- b. Het is zeer de vraag of de effectevaluatie onder de huidige omstandigheden antwoord gaat geven op de onderzoeksvragen. De aantallen zijn mogelijk te klein om conclusies te trekken. En ook in praktische zin kan het lage aantal deelnemers leiden tot problemen: zo is het de vraag of er voldoende deelnemers zijn om de training te kunnen geven. De effectevaluatie vraagt wel de nodige inzet en inspanningen terwijl onzeker is of het tot bruikbare uitkomsten leidt.
- c. Tot slot speelt timing een rol: de keuze voor de methode van onderzoek voor de effectevaluatie moet op korte termijn genomen worden terwijl op dat moment nog niet met zekerheid gezegd kan worden hoe de aantallen zich ontwikkelen.

De procesevaluatie zou gedurende de looptijd van de pilot al kunnen worden gestart. Er zijn dan voldoende deelnemers voor een procesevaluatie en zo kunnen de bevindingen sneller worden meegenomen bij het aanpassen van de werkwijze van de pilot.

Pas als blijkt dat er voldoende deelnemers zijn, denk aan enkele tientallen, lijkt het zinvol om opnieuw te overwegen of een effectevaluatie zinvol is. Wij zouden dan ook een combinatie van de volgende methoden inzetten voor de procesevaluatie van de pilot, uitgevoerd door onafhankelijke onderzoekers:

- a. Deskresearch naar nieuw verschenen literatuur en eventuele handboeken of protocollen van de modaliteiten;
- b. Overzicht van de deelnemers op basis van registratiegegevens van de RvdK, jeugdreclassering en trainer;
- c. Dossieronderzoek naar de deelnemers van de pilot bij de jeugdreclassering en RvdK;
- d. Interviews met professionals betrokken bij de pilot en met de deelnemers;
- e. Een groepsbijeenkomst met professionals betrokken bij de pilot;
- f. Observatie van de training door de onderzoekers.

Beantwoording van de onderzoeksvragen van het WODC

We sluiten deze samenvatting af met beknopte antwoorden op de onderzoeksvragen over het evaluatiekader voor de pilot. Hierin gaan wij dieper in op het onderzoeksdesign voor het evalueren van de pilot en het verzamelen van de daarvoor benodigde informatie.

1. *Wat is een adequaat onderzoeksdesign voor de uitvoering van de procesevaluatie van de pilot Verplicht financieel toezicht jeugd?*

Wij hebben een evaluatiekader opgesteld waarin de volgende onderzoeksvragen centraal staan voor het evalueren van het gevolgde proces binnen de pilot:

Algemene vragen ten aanzien van de procesevaluatie (throughput)

1. In welke mate is de pilot tot stand gekomen conform het plan van aanpak? Zo ja, wat werkte goed in het opzetten van de pilot? Zo nee, waarom niet? Op welke punten week de aanpak af? Hoe zien de modaliteiten eruit? Zijn er handleidingen of draaiboeken geschreven voor de uitvoering?
2. Hoe ziet de groep deelnemers aan de pilot eruit? Wat is de samenstelling van de groep waaraan het wordt geadviseerd, opgelegd en die deelneemt naar de volgende kenmerken:
 - i. Leeftijd;
 - ii. Man/vrouw;
 - iii. Thuis- en woonsituatie;
 - iv. Type schulden;
 - v. Type delict waarbij de modaliteit als bijzondere voorwaarde is gesteld.
3. Hoe is de samenwerking tussen de betrokken partijen verlopen?

Vragen ten aanzien van de output

4. Was er voldoende instroom van deelnemers in de pilot (ofwel: werden beoogde/verwachte aantallen behaald)? (Eventueel aanvullend: zo nee, waarom was er onvoldoende instroom?)
5. Maakten de deelnemers deel uit van de beoogde doelgroep en zijn het deelnemers zoals bedoeld (een van de randvoorwaarden)?
6. In welke mate hadden de uitvoerende professionals de indruk dat de pilot een veelbelovende aanpak omvatte? Zo nee, waarom niet? Welke aspecten maakten dat de aanpak veelbelovend waren?
7. In welke mate werkten de deelnemers mee aan de opgelegde modaliteit? Zo ja, waarom wel? Zo nee, waarom niet?
8. Werden de modaliteiten goed uitgevoerd: conform plan en werd er voldaan aan de randvoorwaarden?
 - i. Werden ouders van deelnemers betrokken bij de coaching of training, ofwel indirect bij het bredere toezichtstraject?
 - ii. Sloot de training en coaching aan op de belevingswereld en situatie van de jongeren?
 - iii. Was er aandacht voor het motiveren van de jongeren?
 - iv. Was er sprake van een goede groepsdynamiek in de training (modaliteit 1)? Waren er voldoende deelnemers per groep om die te kunnen faciliteren?
 - v. Lukte het de trainers en coach een vertrouwensband/mate van vertrouwen met de jongeren op te bouwen?
 - vi. Vond er voldoende afstemming tussen ketenpartners plaats?
 - vii. Is de aanpak voldoende afgestemd op en werd er in de praktijk rekening gehouden met de lvb-doelgroep?
 - viii. In hoeverre wordt de self-efficacy van de deelnemers verbeterd?
9. Wat waren de ervaringen van de deelnemers?

Wij adviseren een onderzoeksplan waarin een combinatie van methoden wordt ingezet om de procesevaluatievragen te beantwoorden. Deze omvat de eerder genoemde deskresearch, een overzicht op basis van registratiegegevens, dossieronderzoek, interviews (met professionals en met deelnemers), een groepsbijeenkomst en observatie.

2. Welke gegevens moeten worden verzameld om na te gaan of het verplichte financieel toezicht op jeugdige ouders wordt uitgevoerd zoals beoogd en welke knelpunten zich hierbij hebben voorgedaan?

Het overgrote deel van de onderzoeksvragen zal moeten worden beantwoord op basis van kwalitatieve informatie uit interviews met professionals van de betrokken ketenpartners en dossieronderzoek. Dit omdat de meeste informatie niet geautomatiseerd uit systemen kan worden ontsloten. Hoofdstuk 4 van dit rapport bevat een gedetailleerd overzicht van de informatie die moet worden opgehaald voor de evaluatie. Voor enkele procesevaluatievragen (is er voldoende instroom en werkten de deelnemers mee) kan wel gebruik worden gemaakt van registratiegegevens die geautomatiseerd ontsloten kunnen worden.

3. Welke partijen moeten bij de registratie van de in onderzoeksvraag 2 bedoelde gegevens worden betrokken?

De organisaties die moeten worden betrokken bij de procesevaluatie zijn:

- a. Het ministerie van JenV: beleidsmedewerkers en projectleider;
- b. RvdK: vertegenwoordiger in projectgroep en raadsonderzoekers;
- c. Het OM: vertegenwoordiger in werkgroep en (jeugd) officier van justitie;
- d. De Rechtspraak: jeugdrechter;
- e. Jeugdbescherming West: vertegenwoordiger in projectgroep en jeugdbeschermers;
- f. De William Schrikker Stichting: vertegenwoordiger in projectgroep en jeugdbeschermers;
- g. De trainers en coach van modaliteit 1 en 2.

Het is van belang al deze medewerkers te betrekken in de interviews om informatie te verzamelen over het verloop van de werkprocessen en de samenwerking met elkaar. Daar waar er sprake is van problemen, kan dit aan de hand van concrete casuïstiek worden onderbouwd. Daarbij is het niet nodig de identiteit van de deelnemers te koppelen aan de casussen die besproken worden.

Een klein deel van de gegevens kan worden ontsloten bij de jeugdreclasseringsinstanties en de RvdK. Voor de overige informatie is dossieronderzoek nodig; deze vindt eveneens plaats bij deze organisaties.

4. Wat is een adequaat onderzoeksdesign voor het beoordelen van het succes van de pilot verplicht financieel toezicht jeugd?

Zoals eerder aangegeven, is het de vraag of het zinvol is om een effectevaluatie uit te voeren. We beantwoorden wel de vragen zodat er, op een later moment als de instroom hoger wordt, alsnog kan worden overgegaan tot een effectevaluatie.

Voor het beoordelen van het succes van de pilot hebben wij de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

10. In welke mate hebben de deelnemers het proces volledig (en succesvol) doorlopen? Zo nee, wat was daar de reden voor (zagen zij het belang in van de training/coaching)?
11. In welke mate is er bij de deelnemers aan de pilot een afname in schulden te zien (en zo ja, welke)?
12. In welke mate hebben de deelnemers aan de pilot (een beter) perspectief voor een gezonde financiële huishouding?
13. Zijn deelnemers aan de pilot zich bewust(er) van de alternatieve keuzes die zij kunnen maken met betrekking tot hun financiën?
14. In welke mate is de algemene kennis over financiën van de deelnemers toegenomen?

Hoe deze vragen beantwoord kunnen worden, hangt af van het aantal deelnemers aan de pilot. We onderscheiden twee mogelijkheden. Bij beide methoden is er geen controlegroep. Dit is gezien het verwachte aantal deelnemers niet mogelijk en betekent dat het niet mogelijk is een volledige effectmeting uit te voeren, waarbij effecten toegeschreven

kunnen worden aan de interventie en waarbij voldoende alternatieve verklaringen voor de effecten uitgesloten kunnen worden. Wij zien de volgende mogelijkheden:

- a. Een onderzoek waarbij wordt uitgegaan van Single Case Experimental Design (SCED);
- b. Een onderzoek waar interviews en dossieronderzoek de belangrijkste onderzoeksmethoden zijn.

Bij lagere aantallen lijkt de SCED-methodiek de meest voor de hand liggende methode. Bij deze methodiek worden casussen intensief gevolgd door op meerdere momenten (gestructureerde) interviews op casusniveau te houden. De vraag is of deze methodiek passend is voor de doelgroep; voor de jongeren kan deze methodiek een (te) grote belasting zijn. Daarnaast is het met deze methodiek, ondanks alle inspanningen, beperkt mogelijk effecten en causaliteit van een interventie aan te tonen. Tot slot moet bij een keuze voor deze methodiek direct begonnen worden met het onderzoek omdat deelnemers gedurende het hele traject moeten worden gevolgd.

Bij hogere aantallen kan aan de hand van dossieronderzoek en interviews inzicht worden verkregen in de effecten van het verplicht financieel toezicht. Omdat er geen controlegroep is, is het niet mogelijk om de effecten van het financieel toezicht te relateren aan een andere groep. Wel kan, door op casusniveau te vragen naar hoe het resultaat voor de doelgroep zonder het financieel toezicht was geweest, in beperkte mate worden beschreven wat het effect van de pilot is. Het blijft echter de vraag in hoeverre alle onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden.

Als er wordt overgegaan tot een effectevaluatie adviseren wij om naast de hiervoor genoemde methoden ook de volgende methoden in te zetten:

- a. Deskresearch;
- b. Overzicht op basis van registratiegegevens die geautomatiseerd ontsloten kunnen worden;
- c. Groepsbijeenkomst.

5. Welke data moet worden verzameld om op termijn na te kunnen gaan of het verplicht financieel toezicht de nagestreefde doelen bereikt en welke partijen moeten hierbij worden betrokken?

Hoofdstuk 4 van het hoofdrapport bevat een gedetailleerd overzicht van de informatie die moet worden opgehaald voor het beoordelen van het succes van de pilot. Wederom zal het overgrote deel van de onderzoeksvragen moeten worden beantwoord op basis van kwalitatieve informatie, die gedeeltelijk vertaald kan worden naar kwantitatieve informatie. Dit zal afhankelijk van de onderzoeksopzet met name op basis van herhaaldelijke interviews zijn (SCED) of door middel van uitgebreid dossieronderzoek.

6. Hoe en onder welke randvoorwaarden kan een vergelijkingsgroep worden samengesteld? Welke gegevens dienen over die vergelijkingsgroep te worden verzameld en welke partijen moeten daarbij worden betrokken?

Zoals eerder aangegeven denken wij dat het, gezien de lage aantallen, niet mogelijk is om een vergelijkingsgroep samen te stellen. Mocht de pilot verlengd worden en daarmee de instroom worden vergroot, kan op een later moment wel een effectmeting worden gedaan. Dan zou het effect van de interventies aangetoond kunnen worden. Voldoende instroom blijft een voorwaarde, wil een vergelijkingsgroep van nut zijn. Anders biedt werken met een SCED mogelijk uitkomst.

Management summary

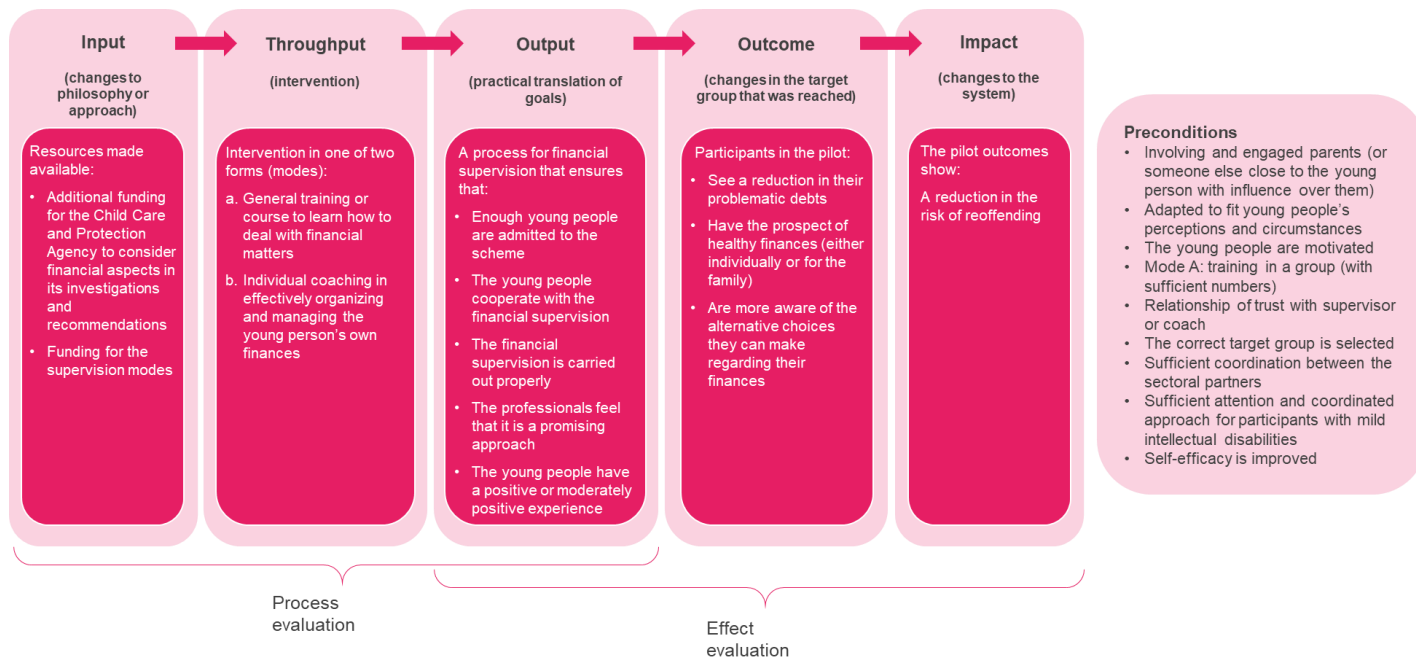
Background and motivation

Following a motion tabled by Nispen and Van Oosten, a pilot project was started in The Hague introducing the option to impose mandatory financial supervision on young people. The supervision can take two forms (also termed 'modes'): training to improve financial skills, or coaching with the same aim. Based on the investigation by the Child Care and Protection Agency, the Public Prosecution Service or the court can decide to impose one of these forms of supervision. The juvenile probation service then makes sure that the supervision mode that was imposed is indeed carried out.

The question of whether mandatory financial supervision could reduce repeat offending has been discussed for some time. That is why it was decided at the start of the pilot project to develop an evaluation framework that would enable measuring the pilot's results. The Research and Documentation Centre (WODC) gave Significant APE the assignment to draw up the evaluation framework. The pilot started in September 2020.

The theoretical framework and the Theory of Change for the pilot

A theoretical framework was drawn up based on a literature study, interviews with people involved in the pilot and various academics. This resulted in a 'Theory of Change' in which we describe how the pilot can help reduce repeat offending and give an overview of the preconditions that the forms of financial supervision need to meet if they are to be effective.



The figure above shows the Theory of Change for the mandatory financial supervision pilot. It can be summarized as follows. There is a demonstrable association between having financial problems and a risk of reoffending; reducing such problems can therefore reduce the risk of reoffending. However, less is known about this relationship in the specific case of the target group for the pilot, adolescents aged 12 to 18 (Koenraadt et al., 2020). Experiences with a previous pilot showed that it is difficult to persuade young people in the age range 16 to 23 to take part voluntarily (Weijers, 2019). Furthermore, individuals are only personally responsible for their debts from the age of 18 (De Jong, 2017). Evaluating the pilot can make a useful contribution to knowledge about this target group.

The preconditions state what conditions need to be satisfied by the supervision modes and the monitoring by the juvenile probation service. Some examples are the extent to which the parents are involved, the extent to which the solution ties in with young people's own perceptions, and the extent of the alignment with other issues the young people might have. The Theory of Change and preconditions have also been translated into specific indicators. The overview, with the indicators to be measured for each Theory of Change level and for each precondition, forms the basis of the evaluation framework. This overview can be found in Section 4.2 of the main report.

Research design for evaluating the pilot

The next step in compiling the evaluation framework was to work out a suitable research approach for measuring the indicators that were identified. A key point to pay attention to when drawing up the research design is the low intake numbers to date, a situation that is expected to continue. This means that an effect assessment with a control group is not feasible (at least, not yet). The logical approach is therefore to carry out a process evaluation during the pilot, that does not draw conclusions about results in terms of impact and only does so to a limited extent regarding outcomes.

The following considerations have played a role in our decision not to have an effect assessment as yet:

- a. At present, it is not clear why the numbers are so low. The process evaluation could give a better understanding of the underlying reasons. The pilot's approach can then be adjusted, if possible, to ensure that eventually there will be enough participants to permit an effect assessment.
- b. It is debatable whether the effect assessment will be able to give answers to the research questions under the current circumstances. The numbers may be too small to allow conclusions to be drawn. The small number of participants can lead to problems in a practical sense too. For example, it is not certain whether there are enough participants for training courses to be run. The effect assessment inevitably requires a certain investment and effort, while it is not clear whether the assessment will produce useful results.
- c. Finally, the timing plays a role. The choice of research method for the effect assessment needs to be made quite soon, but at that point it will still not be clear how the numbers are going to develop.

The process evaluation could be started before the end of the pilot. There would be enough participants for a process evaluation and this would also allow the findings to be incorporated more quickly through modifications to the pilot approach.

It will only be worthwhile reconsidering the option of an effect assessment once there are enough participants for this option — for example, several dozen. We would therefore use a combination of the following methods for the process evaluation of the pilot, to be performed by independent researchers:

- a. Desk research on recently published literature and any manuals or protocols for the modes of financial supervision;
- b. An overview of the participants based on the data recorded by the Child Care and Protection Agency, juvenile probation service and trainer;
- c. A study of the files on the participants in the pilot as held by the juvenile probation service and Child Care and Protection Agency;
- d. Interviews with professionals involved in the pilot and with the participants;
- e. A group meeting with professionals involved in the pilot;
- f. Observation by the researchers of training sessions.

Answering the WODC's research questions

We conclude this summary with brief answers to the research questions regarding the evaluation framework for the pilot. In doing so, we discuss the research design for evaluating the pilot and collecting the information required for this in greater depth.

7. *What would be a satisfactory research design for performing the process evaluation of the Mandatory Financial Supervision of Juveniles pilot?*

We have drawn up an evaluation framework that centres on the following research questions for evaluating the process implemented in the pilot:

General questions regarding the process evaluation (throughput)

1. To what extent was the pilot set up in line with the action plan? Where this was the case, what worked well in setting up the pilot? Where this was not the case, why not? What aspects differed from the action plan? What do the supervision modes look like? Have manuals or sets of procedures been compiled for the implementation?
2. What are the characteristics of the pilot population? What is the composition (based on the following variables) of the group who are advised or required to take part and who do so?
 - i. Age
 - ii. Male/female
 - iii. Home and living circumstances
 - iv. Types of debts
 - v. Type of offence for which the supervision mode was imposed as a special condition.
3. How did the cooperation between the various parties involved go?

Questions concerning the output

4. Was there a sufficient intake of participants for the pilot (in other words, were the intended/predicted numbers achieved)? (Possible additional question: if not, why was the intake too low?)
5. Were the participants from the intended target group and were they the intended participants (one of the preconditions)?
6. To what extent did the professionals implementing the pilot feel that the pilot constituted a promising approach? Where this was not the case, why not? What aspects made that approach so promising?
7. To what extent did the participants cooperate with the supervision modes that were imposed? Where they did, why was that? Where they did not, why not?
8. Were the supervision modes implemented properly in line with the plan, and were the preconditions met?
 - i. Were the participants' parents involved in the coaching or training, or alternatively indirectly in the wider supervision process?
 - ii. Did the training course or coaching fit with the young people's perceptions and situation?
 - iii. Was attention paid to motivating the young people?
 - iv. Did the training sessions (supervision mode 1) have good group dynamics? Were there sufficient participants per group to enable this?
 - v. Were the trainers and coaches able to build up trust/a trusting relationship with the young people?
 - vi. Was there sufficient coordination between the criminal justice system partners?
 - vii. Is the approach sufficiently tailored to the needs of the MID target group (people with minor intellectual disabilities) and were they taken into account in practice?
 - viii. To what extent was the participants' self-efficacy improved?
9. What were the experiences of the participants?

We recommend a research approach that uses a combination of research methods to answer the process evaluation questions. The approach comprises the abovementioned desk research, overview of the recorded data, examination of the files, interviews (with professionals and participants), a group meeting and observation.

8. What data should be collected to determine whether the mandatory financial supervision of juvenile offenders is being implemented as was intended and what problems have arisen?

The answers to most of the research questions will have to be based on qualitative information from interviews with professionals working for the parties involved and from the examination of files. This is because most of the information cannot be obtained from IT systems using automated methods. Chapter 4 of the present report contains a detailed overview of the information that needs to be collected for the evaluation. There are, however, a few process evaluation questions (is the intake sufficient and did the participants cooperate?) where recorded data obtained using automated methods can be used.

9. Which parties should be involved in recording the data referred to in research question 2?

The organizations that should be involved in the process evaluation are:

- a. The Ministry of Justice and Security: policy officers and the project manager;
- b. The Child Care and Protection Agency: the agency's representative in the project group and child welfare investigators;
- c. The Public Prosecution Service: the service's representative in the working group and a juvenile public prosecutor;
- d. The judiciary: juvenile judge;
- e. Jeugdbescherming West (a youth protection institution): the institution's representative in the project group and juvenile probation officers;
- f. The William Schrikker Foundation: the foundation's representative in the project group and juvenile probation officers;
- g. The trainers and coach delivering supervision modes 1 and 2.

It is important to interview all these professionals in order to collect information about how the work processes and the cooperation with one another went. Should any problems have arisen, this finding can be supported with specific examples. It is not necessary to link the identity of the participants to the examples that are discussed.

A small proportion of the data can be obtained from the juvenile probation agencies and the Child Care and Protection Agency. The rest of the information will need to come from an examination of the files. This too will be carried out on site at these organizations.

10. What would be a satisfactory research design for assessing the success of the Mandatory Financial Supervision of Juveniles pilot?

As mentioned earlier, it is debatable whether an effect assessment would be worthwhile. We have nevertheless answered the questions so that an effect assessment can be performed at a later date when the intake numbers have increased.

We have formulated the following research questions that need to be answered in order to assess the success of the pilot:

10. To what extent did the participants complete the process and do so successfully? If not, what was the reason for this (did they acknowledge the importance of the training/coaching)?
11. To what extent did the debts of the pilot participants decrease (and if so, which debts)?
12. To what extent do the participants in the pilot have better prospects for managing their finances properly?
13. Are the participants in the pilot more aware of the alternative choices they can make about their finances?
14. To what extent has the participants' general knowledge about financial matters improved?

How these questions can be answered depends on the number of participants in the pilot. We distinguish between two options. Neither method involves using a control group; that is not possible given the expected number of participants. This also means it is not possible to carry out a comprehensive effect assessment capable of ascribing any effect found to the intervention and able to rule out alternative explanations for the effect.

- a. A study based on a Single-Case Experimental Design (SCED);
- b. A study in which interviews and file examinations are the main research methods.

If participant numbers are low, the SCED methodology would seem the most logical choice. In this method, individual cases are tracked intensively by holding structured interviews at various points in time at the case level. However, it is not clear whether this method is appropriate for the target group; the approach could be too much of a burden for the young people. Furthermore, this method only offers limited potential to demonstrate any effects and the link with the intervention, despite all the effort required. Finally, if this method is selected, the research will need to start immediately as the participants need to be followed throughout the process.

If participant numbers are higher, examination of files and interviews can be used to give an understanding of the effects of the mandatory financial supervision. It is not possible to compare the effects of the financial supervision with another group as it is not possible to create a control group. However, the effect of the pilot can be described to a limited extent by inquiring into the result for the target group and inquiring into their situation before they participated in the pilot. However, it is not clear whether all the research questions can be answered fully.

If the decision is taken to carry out an effect assessment, we recommend using the following methods in addition to the methods mentioned above:

- a. Desk research;
- b. Overview based on the recorded data that can be obtained using automated methods;
- c. Group meeting.

11. What data should be collected in order to be able to determine in time whether the mandatory financial supervision is achieving the intended objectives? What parties should be involved in this?

Chapter 4 of the main report contains a detailed overview of the information that needs to be collected in order to assess the success of the pilot. Once again, most of the research questions will need to be answered based on qualitative information, some of which can be translated into quantitative information. Depending on the research setup, the main source will be the repeated interviews (SCED) or the extensive examination of files.

12. How can a comparison group be composed and what are the preconditions for this? What data needs to be collected about the comparison group and which parties should be involved?

As stated earlier, we believe that it is not possible to compose a comparison group because of the small numbers involved. If the pilot period is extended, thereby increasing the total intake, an effect assessment *could* be carried out at a later date. That would enable the effect of the interventions to be demonstrated. A sufficiently large intake remains a precondition as only then will a comparison group serve any purpose. Alternatively, a SCED is a possible solution.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Op 11 april 2018 werd in de Tweede Kamer de motie van Nispen en Van Oosten aangenomen.¹ De motie benoemde dat jongeren moeten worden gedemotiveerd om gemakkelijk en snel geld te verdienen door criminele activiteiten en constateerde dat financieel toezicht na veroordeling nu alleen mogelijk is op vrijwillige basis. De regering werd verzocht om het opleggen van verplicht financieel toezicht aan jongeren mogelijk te maken in het (jeugd)strafrecht. Naast het afpakken van misdaadgeld en bezittingen, zou het ook mogelijk moeten zijn om voor bepaalde tijd toezicht te houden op de financiën van veroordeelde jongeren, zoals met een onderbewindstelling als voorwaarde in het strafrechtelijk kader.

Het ministerie van Justitie en Veiligheid (hierna: JenV) heeft een projectaanpak Financieel Toezicht opgesteld, waarbij de centrale vraag is op welke wijze verplicht financieel toezicht in het (jeugd)strafrecht kan worden ingericht c.q. worden ingevuld zodat dit bijdraagt aan het voorkomen van recidive en (verdere) schulden. De projectaanpak bestaat uit een aantal onderdelen:

- a. Een door het WODC begeleid onderzoek naar financieel toezicht in het (jeugd)strafrecht (Koenraadt et al., 2020);
- b. Een advies van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming over het opleggen van verplicht financieel toezicht (RSJ, 2020);
- c. Een tweetal pilots waaronder de pilot Verplicht financieel toezicht jeugd.

Dit rapport heeft betrekking op de pilot Verplicht financieel toezicht jeugd. De veronderstelling van deze pilot is dat criminaliteit voor een deel van de jeugdige daders voorziet in een luxueuze levensstijl waarmee ze hun straatwaarde kunnen uitdragen. Verplicht financieel toezicht zou deze daders duidelijk moeten maken dat criminaliteit niet loont. Daarnaast zijn er jongeren waarbij er sprake is van financiële problematiek/schulden, bij henzelf of in het gezin. Deze problemen lijken als criminogene factor het risico op recidive te verhogen. Verplicht financieel toezicht zou in die gevallen kunnen bijdragen aan het verkleinen van dat risico.

Het WODC heeft Significant APE de opdracht gegeven een evaluatiekader te ontwikkelen voor de evaluatie van de pilot, die in het kader van de projectaanpak is gestart. Door aan de voorkant van de pilot een bruikbaar evaluatiekader te ontwikkelen, kunnen bij aanvang van de pilot meteen de juiste gegevens worden geregistreerd voor een bruikbare evaluatie na verloop van tijd. Voor dit onderzoek is een begeleidingscommissie aangesteld om op meerdere momenten te reflecteren op het onderzoek en de aanpak.

1.2 Pilot Verplicht financieel toezicht jeugd

In deze paragraaf lichten we de werkwijze van de pilot toe. Vervolgens beschrijven we kort het verloop van het eerste halfjaar van de pilot.

1.2.1 Werkwijze pilot

In de pilot Verplicht financieel toezicht jeugd wordt onderzocht op welke wijze verplicht financieel toezicht in het jeugdstrafrecht kan worden ingericht, zodat dit een bijdrage levert aan het voorkomen van recidive en (verdere) schulden. Verplicht financieel toezicht heeft drie doelen:

- a. Risico op recidive verminderen;
- b. Problematische schulden terugdringen;

¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2017 - 2018, 28 741, nr. 47.

c. Perspectief bieden voor een gezonde financiële huishouding.

De pilot is door JenV geïnitieerd en is in samenwerking met OM, jeugdreclassering, Raad voor de Kinderbescherming (hierna: de RvdK) en de gemeente Den Haag opgezet. De deelnemers van de pilot zijn jeugdigen van 12 tot 18 jaar die in het jeugdstrafrecht worden berecht in de gemeente Den Haag. De verwachting was dat er gedurende de looptijd van twee jaar sprake zou zijn van enkele tientallen deelnemers.

De werkwijze start bij de RvdK. In de (bestaande) diagnostiek² is al aandacht voor de financiële situatie van een jonge verdachte. In de pilot is extra aandacht voor dit onderdeel. Daarbij wordt gebruik gemaakt van informatie uit het proces-verbaal van de politie, input van de jeugdige zelf en eventueel ook andere informanten die worden gesproken in het kader van het onderzoek van de RvdK. Op basis van deze informatie kan de RvdK adviseren om financieel toezicht als voorwaarde op te leggen.

De officier van justitie bepaalt vervolgens of dit advies wordt overgenomen bij de OM afdoening of als strafeis op de zitting bij de kinderrechter. In het laatste geval beslist de rechter over het opleggen van de bijzondere voorwaarde, in aanvulling op een toezichtstraject door de jeugdreclassering. Daarbij zijn twee vormen mogelijk, waarvan er één wordt opgelegd:

- a. Een training of cursus om grip te krijgen op en te leren omgaan met financiën;
- b. Individuele coaching gericht op het goed organiseren van de eigen financiën en het aanleren van vaardigheden met betrekking tot het beheer van inkomsten en uitgaven.

Het algemene toezicht wordt uitgevoerd door Jeugdbescherming West of de William Schrikker Stichting. Het specifieke financiële toezicht (de training en de coaching) wordt uitgevoerd door andere partijen. Het toezicht op de naleving van zowel de training als coaching wordt door de jeugdreclassering uitgevoerd.

De training (variant a) wordt uitgevoerd door medewerkers van gemeente Den Haag. Deze medewerkers ondersteunen inwoners van Den Haag met financiële problemen, onder andere door het geven van trainingen. De training wordt gegeven aan groepen van 6 tot 8 jongeren. De inhoud van de training is gebaseerd op het materiaal dat gebruikt wordt in het kader van trainingen die al eerder zijn gegeven aan de doelgroep. Daarbij merken ze wel op dat hun huidige doelgroep 18-plussers betreft en het programma dus enigszins aangepast wordt. Het programma bestaat uit vier bijeenkomsten van 3 uur waarbij verschillende interactieve werkvormen worden gebruikt.

De uitvoering van de financiële coaching (variant b) is belegd bij Xtra plus, onderdeel van welzijnsorganisatie Xtra. Xtra plus is de werkmaatschappij van Xtra waarin stedelijke projecten zijn ondergebracht. De medewerkers van Xtra plus zijn actief in alle stadsdelen van Den Haag. Alle projecten hebben als gemeenschappelijk doel dat zij de eigen kracht (het vermogen om zelf oplossingen te vinden voor eigen problemen, i.e. zelfredzaamheid) van de doelgroep versterken, zodat zij volwaardig kunnen deelnemen aan de maatschappij. Xtra plus heeft ervaring met het begeleiden en coachen van mensen met financiële problemen.

De werkwijze die ze in het kader van de pilot gebruiken, komt sterk overeen met de werkwijze die Xtra nu al toepast. In een aantal gesprekken wordt gewerkt aan onderling vertrouwen en wordt de financiële situatie in kaart gebracht. De ervaring is dat het enkele bijeenkomsten duurt voordat er een totaaloverzicht is van alle schulden. Vervolgens wordt gekeken hoe de schulden kunnen worden aangepakt. Aan het eind van de coaching zijn deze over het algemeen nog niet afgelost. Wel is er een concreet plan van hoe en op welke termijn dit gebeurt.

² Hiervoor wordt gebruik gemaakt van het Landelijk Instrumentarium Jeugd (LIJ).

1.2.2 *Stand van zaken pilot*

Hoe de pilot verloopt, is van invloed op het evaluatiekader. Zo is het aantal deelnemers bepalend voor de onderzoeksmethoden en de mate waarin er überhaupt effecten kunnen worden gemeten. Daarom geven we in dit inleidende hoofdstuk een korte toelichting op de stand van zaken van de pilot per april 2021.

De pilot is in september 2020 van start gegaan, maar het heeft ruim een halfjaar geduurd voor er ook daadwerkelijk sprake was van een deelnemer. Gezien het feit dat de aantallen lager zijn dan verwacht, is in de projectgroep meerdere malen gesproken over mogelijke oplossingen. Begin 2021 is besloten om ook schorsingen in aanmerking te laten komen voor verplicht financieel toezicht. Dit was in eerste instantie al de bedoeling, maar werd in de praktijk niet zo toegepast. Daarnaast is overwogen om de regio uit te breiden (heel regio Haaglanden) en om ook meerderjarigen (van 18 tot 23 jaar) deel uit te laten maken van pilot. Vooralsnog is besloten dit niet te doen, maar is dit een onderwerp van gesprek.

1.2.3 *De evaluatie van de pilot*

De duur van de pilot is twee jaar en na deze periode is een evaluatie voorzien die in kaart moet brengen hoe de uitvoering is verlopen, welke problemen zich in de uitvoering hebben voorgedaan, hoe knelpunten kunnen worden opgelost en in hoeverre verplicht financieel toezicht bijdraagt aan het voorkomen van recidive en (verdere) schulden en aan een stabiele financiële situatie van jongeren.

Hoewel het verplicht financieel toezicht wordt geacht bij te dragen aan het voorkomen van recidive is het in 2022 te vroeg om te kunnen nagaan of dit doel ook in deze eerste pilot is bereikt. Ten eerste is voor een recidivemeting een langere observatietermijn nodig; al zou dit bij hoge aantallen kunnen worden vervangen door de tijd tot een volgend delict gepleegd wordt. Ten tweede wordt een kleine groep jongeren in de pilot verwacht (rond de dertig) terwijl honderden observaties nodig zijn om significante verschillen aan te tonen. Bovendien wordt in de pilot gewerkt met twee vormen van verplicht financieel toezicht, waardoor er in feite twee aparte groepen zijn waarvoor een effect moet worden gemeten. Om de effectiviteit van beide vormen te kunnen bepalen, moet de groepsgrootte voor beide vormen groot genoeg zijn. Bij het beschrijven van het evaluatiekader besteden we aandacht aan deze randvoorwaarde.

1.3 **Onderzoeksvragen**

In het onderzoek dat Significant APE uitvoert in opdracht van het WODC, ontwikkelen wij een evaluatiekader voor de evaluatie van de pilot. De volgende onderzoeksvragen moeten worden beantwoord in het onderhavige onderzoek:

- a. *Vragen met betrekking tot de uitvoering van de pilot (procesevaluatie):*
 - i. Wat is een adequaat onderzoeksdesign voor de uitvoering van de procesevaluatie van de pilot verplicht financieel toezicht jeugd?
 - ii. Welke gegevens moeten worden verzameld om na te gaan of het verplichte financieel toezicht op jeugdige daders wordt uitgevoerd zoals beoogd en welke knelpunten kunnen zich hierbij voordoen?
 - iii. Welke partijen moeten bij de registratie van de in bovenstaande onderzoeksvraag (a.ii.) bedoelde gegevens worden betrokken?
- b. *Vragen met betrekking tot de resultaten van de pilot (effectevaluatie):*
 - i. Wat is een adequaat onderzoeksdesign voor het beoordelen van het succes van de pilot verplicht financieel toezicht jeugd?
 - ii. Welke gegevens moeten worden verzameld om op termijn na te kunnen gaan of het verplicht financieel toezicht de nagestreefde doelen bereikt en welke partijen moeten hierbij worden betrokken?
 - iii. Hoe en onder welke randvoorwaarden kan een vergelijkingsgroep worden samengesteld? Welke gegevens dienen over die vergelijkingsgroep te worden verzameld en welke partijen moeten daarbij worden betrokken?

Onderhavig onderzoek bestaat uit het bepalen van een onderzoeksdesign voor zowel een procesevaluatie (onderzoeksvragen a) als voor een effectevaluatie (onderzoeksvragen b). De focus in een procesevaluatie ligt op de uitvoering van de pilot: Verloopt de uitvoering van de pilot zoals van tevoren beoogd? Zijn de juiste personen en partijen betrokken en verliep de samenwerking tussen dezen zoals gewenst? In een effectevaluatie ligt de focus op of de doelstellingen van de pilot zijn behaald en welke effecten de aanpak op de deelnemers heeft gehad. In het evaluatiekader dat in dit onderzoek wordt opgesteld, zullen wij zowel de procesevaluatie als de effectevaluatie een plek geven. In hoofdstuk 2 beschrijven wij kort onze aanpak voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

1.4 Scope van het onderzoek

Het doel van deze opdracht is het opstellen van een evaluatiekader voor zowel een procesevaluatie als een effectevaluatie. Een effectevaluatie vindt meestal pas een jaar of vijf na de uitvoering plaats, voornamelijk wanneer de uitkomstvariabele zich richt op het langetermijneffect van de pilot. Pas dan is namelijk gemiddeld genomen vast te stellen of er effecten zichtbaar zijn. Om ook op kortere termijn al uitspraken te kunnen doen over de effecten van de pilot, zoals afnemende schulden en verbeterende financiële situaties direct na de inzet van de twee varianten van toezicht, is het van belang om de werkzame mechanismen van de pilot goed in beeld te brengen. Daar richt deze opdracht zich dan ook op.

In zekere zin voeren we in deze opdracht gedeeltelijk een planevaluatie uit: het vaststellen van de beleidstheorie. Hoewel dat geen expliciet doel is van de opdracht, is dat wel nodig om het evaluatiekader op te zetten. Als de beleidstheorie goed is onderbouwd en de werkzame mechanismen goed worden uitgevoerd, is dat een eerste aanwijzing dat de aanpak effect zou kunnen hebben. Als daarnaast ook de tussenmaten (de veronderstelde werkzame bestanddelen van de interventie, zie hiervoor ook 3.3) aantoonbare verbeteringen laten zien, is het aannemelijk te maken dat de werkzame mechanismen het gewenste effect zullen veroorzaken.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 lichten we kort de gebruikte onderzoeks aanpak toe. We beschrijven welke onderzoeksactiviteiten we hebben uitgevoerd om tot het evaluatiekader te komen. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de opgestelde Theory of Change (hierna: ToC) van de pilot. Een belangrijk onderdeel hiervan is de literatuurstudie die we hebben uitgevoerd. Hierbij hebben we onderzoeken geraadpleegd die ingaan op financieel toezicht, schulden en recidive. Vervolgens onderbouwen we in de belangrijkste randvoorwaarden voor een succesvolle pilot. Tot slot lichten we alle stappen van de ToC toe. In hoofdstuk 4 wordt toegewerkt naar een concreet evaluatiekader. De ToC uit hoofdstuk 3 wordt in hoofdstuk 4 omgezet in concrete indicatoren. Een belangrijk onderdeel van hoofdstuk 4 zijn de bronnen en methoden. We lichten toe waar relevante informatie over de indicatoren te vinden is en wat verschillende methoden zijn om de evaluatie (aan de hand van het evaluatiekader) uit te voeren. In hoofdstuk 5 komen wij terug op de opgestelde onderzoeksvragen en geven wij een korte beschouwing op het onderzoek en het evaluatiekader ten behoeve van de evaluatie van de pilot.

2 Onderzoeksaanpak opstellen evaluatiekader

In dit hoofdstuk beschrijven wij kort de gevolgde onderzoeksaanpak bij het opstellen van het evaluatiekader. We hebben gebruik gemaakt van een combinatie van deskresearch, het opstellen van een beleidstheorie, verkennende en diepte-interviews en een verkenning van de registratiesystemen van de relevante ketenpartners.

2.1 Deskresearch

We zijn gestart met het bestuderen van de relevante beleids- en kamerstukken en literatuur over criminologie, jeugdstrafrecht en schuldhulpverlening. In de analyse van de literatuur lag de focus op of er een verband is tussen financiële problemen en criminaliteit bij jongeren en wat in dat licht gedaan kan worden om de criminaliteit te verminderen.

De literatuur zochten we online en in relevante stukken bestudeerden we welke bronnen daarbij gebruikt waren die ook relevant waren voor ons onderzoek. We hanteerden zo een 'gecontroleerde sneeuwbalmethode' waarin we continu toetsten of de literatuur relevant was voor het in kaart brengen van de onderbouwing van de beleidslogica. Daarnaast hebben we relevante stukken ontvangen van leden van de begeleidingscommissie en werden deze gaandeweg aangevuld door relevante stukken die we ontvingen van experts die we spraken in het kader van dit onderzoek. Ook hebben we het projectplan van de pilot doorgenomen. Door middel van deskresearch en het bestuderen van verwijzingen in de literatuur hebben we een duidelijk beeld verkregen van de beoogde effecten van de pilot en de werking van de specifieke maatregelen ten behoeve van financieel toezicht.

2.2 Verkennende interviews

Vervolgens hebben we een ronde verkennende interviews gehouden met de betrokken partijen van de pilot. Hiermee hebben we vanuit verschillende perspectieven onder andere opgehaald wat de betrokken partijen als werkzame elementen zien, wat randvoorwaarden kunnen zijn en welke effecten zij verwachten. Ook hebben wij met hen de concept ToC besproken. We hebben interviews gehouden met de volgende betrokken ketenpartners:

- a. Beleidsmedewerker/projectleider van het ministerie van Justitie en Veiligheid;
- b. Beleidsmedewerker bij het parket Den Haag;
- c. Beleidsmedewerker bij de RvdK;
- d. Leidinggevende bij Jeugdbescherming West;
- e. Leidinggevende bij de William Schrikker Stichting (WSS);
- f. De uitvoerende partijen van beide modaliteiten. Voor de training spraken we een leidinggevende en medewerker van het team dat binnen Den Haag de training verzorgt en voor de coaching een medewerker en leidinggevende van Xtra.

Hiernaast hebben we ook gesproken met verschillende experts en academici om het wetenschappelijk perspectief te betrekken in het onderzoek. Zie bijlage B.

2.3 Reconstrueren en toetsen ToC

De informatie uit de deskresearch en interviews vormde de basis van de ToC (ook wel: beleidstheorie of beleidslogica). De eerste vraag die beantwoord moest worden, is of er een verband is tussen financiële problematiek bij jongeren en criminaliteit. De tweede vraag die we beantwoordden, is hoe het oplossen van de financiële problemen bijdraagt aan het

verminderen van recidive. Dit hebben we gedaan aan de hand van literatuur en aan de hand van ervaringen uit de praktijk. Aan de hand van de twee vragen hebben we de ToC gereconstrueerd. Deze wordt gebruikt als basis voor het evaluatiekader (zie hoofdstuk 3), waarin we de input, throughput, output, outcome en impact bespreken.

De ToC inclusief randvoorwaarden hebben we getoetst bij de bij het project betrokken medewerkers. We hebben een groepsbijeenkomst georganiseerd om gezamenlijk te reflecteren op de ToC. De ToC is daarna besproken en vastgesteld in een bijeenkomst met de begeleidingscommissie van het onderzoek.

2.4 Opstellen indicatoren en verdiepende interviews

Aan de hand van de ToC hebben we indicatoren voor het evaluatiekader opgesteld op basis waarvan kan worden gemeten of de pilot succesvol is opgezet en heeft geleid tot de beoogde resultaten (het voorkomen van (verdere) schulden en het krijgen van een stabiele financiële situatie). Vervolgens zijn we nagegaan op welke manier er informatie over deze indicatoren kan worden verzameld. Hiervoor hebben we verdiepende interviews gehouden met de uitvoerende partijen binnen de pilot. In gesprekken met de RvdK, jeugdreclasseringsinstanties, de trainer en coach hebben we besproken wat er in hun systemen reeds wordt bijgehouden. Ook hebben we mogelijkheden besproken voor het bijhouden van aanvullende informatie. Met deze input zijn we gekomen tot een set van de meest wenselijke en haalbare indicatoren (in hoofdstuk 4 gaan we nader in op de indicatoren) op basis waarvan de pilot kan worden geëvalueerd.

2.5 Nader onderzoek registratiesystemen

Het oorspronkelijke plan van aanpak voorzag in een 'proefmeting' waarin wij ook daadwerkelijk informatie zouden verzamelen op de indicatoren uit het evaluatiekader, om zo de meest praktische handvatten voor de evaluatie van de pilot te kunnen bieden. Gezien de zeer beperkte instroom in de pilot is het echter niet zinvol gebleken een proefmeting in deze vorm uit te voeren. Om toch een getoetst evaluatiekader te kunnen opleveren, hebben we bij de RvdK ter plaatse het registratiesysteem doorlopen. Met de Jeugdbescherming West en WSS hebben wij de indicatoren in aanvullende interviews besproken, evenals hoe deze bijgehouden worden in de registratiesystemen. Bij beide organisaties hebben we gekeken in hoeverre informatie over de indicatoren daadwerkelijk in de systemen te vinden is, hoe deze wordt geregistreerd en eventuele beperkingen daarbij. Gezien het beperkte aantal deelnemers aan de pilot, hebben we een aantal willekeurige dossiers bekeken. Wij weten dan ook niet of er meer informatie over financiële problematiek aanwezig zal zijn in de dossiers van de deelnemers aan de pilot, dan in de reguliere situatie het geval is. Aandachtspunten over de haalbaarheid en werkbaarheid in de praktijk hebben we meegenomen in het definitieve evaluatiekader.

3 Theory of Change van de pilot

In dit hoofdstuk leggen we de basis voor het evaluatiekader. We doen dit zoals in het vorige hoofdstuk al is aangegeven door de ToC beschrijven. De ToC biedt een manier om gestructureerd weer te geven hoe een bepaalde interventie of verandering moet leiden tot de beoogde uitkomst of resultaten. We werken naar de ToC toe aan de hand van drie stappen:

- a. Is er een verband tussen de doelstelling van het project (verminderen recidive) en het oplossen van de financiële problematiek (paragraaf 3.1)?
- b. Op welke wijze kan het verminderen van financiële problematiek bijdragen aan het verminderen van recidive (paragraaf 3.2)?
- c. Welke randvoorwaarden zijn er ten aanzien van de uitvoering van de modaliteiten (paragraaf 3.3)?

De antwoorden op bovenstaande vragen verwerken we vervolgens in de ToC. De ToC vormt de basis voor het evaluatiekader dat in hoofdstuk 4 aan bod komt.

Een belangrijke studie die in dit hoofdstuk meermaals wordt aangehaald, is het recentelijk verschenen onderzoek van de Universiteit Leiden naar financieel toezicht binnen het (jeugd)strafrecht uitgevoerd door de onderzoekers R. Koenraadt, M. Boone, S. Rap en S. Kappert. Dat onderzoek, ook uitgevoerd in opdracht van het WODC, had als doel het verkrijgen van inzicht in het verloop van de huidige vormen van financieel toezicht en het in kaart brengen van de eventuele uitbreidingsmogelijkheden en verbeterpunten. Bovendien wordt de pilot in dit onderzoek meermaals aangehaald. Door de overlap in thematiek tussen het onderzoek van de Universiteit Leiden en ons onderzoek naar de werking van de pilot, bood dit onderzoek veel aanknopingspunten voor het onderbouwen van de ToC.

3.1 Verband tussen financiële problematiek en recidive

In dit onderdeel staan we stil bij het verband tussen de doelstelling van het project (verminderen recidive) en het oplossen van de financiële problematiek. We beschrijven eerst hoe financiële problemen bij jongeren ontstaan. Vervolgens beschrijven we het verband tussen financiële problemen en criminaliteit. Dit onderdeel is voornamelijk gebaseerd op de literatuurstudie die we hebben uitgevoerd.

3.1.1 Hoe ontstaan schulden (bij jongeren)?

Naarmate jongeren opgroeien, verandert er veel voor hen. Ze beschikken over hun eigen geld en nemen steeds meer beslissingen zelfstandig. Met (veelal) de ondersteuning van ouders leren jongeren de benodigde financiële vaardigheden aan die nodig zijn om steeds zelfstandiger te functioneren en uiteindelijk op eigen benen te staan, maar niet voor alle jongeren is dit leerproces vanzelfsprekend. Uit verschillende studies blijkt dat bij jongeren en jongvolwassenen de laatste jaren meer financiële problemen worden gesignaleerd. In 2015 bleek 14,5% van de jongeren risicovolle schulden en betalingsachterstanden te hebben (Westhof & Ruig, 2015) en in 2016 werd geschat dat 37% van de mbo-studenten schulden of betalingsachterstanden heeft (Van der Schors et al., 2016). De kans op schulden wordt vergroot doordat jongeren na hun 18^e levensjaar zelf financieel verantwoordelijk zijn en deze overgang naar financiële zelfredzaamheid voor sommige jongeren erg lastig is. Daardoor kunnen er bij deze jongeren in korte tijd veel schulden ontstaan (De Jong, 2017).

Het hebben van financiële problemen is niet het enige punt van zorg. Ongeveer 15% van de jongeren tussen 16 en 27 jaar is aangemerkt als 'kwetsbaar'. Een 'kwetsbare' groep jongeren ervaart op één of meer leefgebieden problemen, in bijzonder als het gaat om leren, werken en sociale relaties. Deze kenmerken staan ook in wisselwerking met andere risicofactoren, zoals gezinsfactoren, groepsfactoren en maatschappelijke omstandigheden en versterken elkaar vaak

(De Jong, 2017). Deze kwetsbare groep jongeren ontwikkelt in sommige gevallen een beperkt besef van schulden en de langetermijnevolgen daarvan. Deze jongeren ontwikkelen verschillende vormen van financieel risicogedrag, bijvoorbeeld meer kopen dan dat ze zich kunnen veroorloven, het verliezen van het overzicht van inkomsten en uitgaven en het zich laten verleiden door reclames (De Jong, 2017).

De kans dat iemand niet goed met geld kan omgaan wordt vergroot als deze persoon impulsief is en zich gemakkelijk laat verleiden, of gevoelig is voor status. Gebrekkige zelfcontrole is in dit opzicht een bekende risicofactor (De Jong, 2017). De Jong (2017) benoemt dat de combinatie van een licht verstandelijke beperking (lvb)³ en zich bevinden in een 'blingbling' straatcultuur⁴ specifiek zorgt voor situaties waarin vooral luxueuze uitgaven sociaal aanzien bieden onder leeftijdsgenoten en criminaliteit een geoorloofde wijze van het vergaren van geld wordt. Ook in het onderzoek van Koenraadt et al. (2020) wordt benoemd dat juist jongvolwassen delinquenten een drang kunnen hebben naar een luxueuze levensstijl, maar hierin over het algemeen niet op een legale wijze kunnen voorzien.

Los van formele schulden kunnen jongeren ook informele schulden hebben. Dit zijn schulden die over het algemeen niet geregistreerd staan, maar op informele wijze zijn aangegaan. Denk bijvoorbeeld aan een lening bij vrienden of familie of zelfs schulden in het criminele circuit. Van Beek et al. (2020) schrijven dat delinquenten vaker informele schulden hebben dan niet-delinquenten.

3.1.2 *Verband tussen schulden en criminaliteit en vice versa*

Er zijn de afgelopen jaren veel onderzoeken verschenen die zich richten op de (wederzijdse) relatie tussen schulden en criminaliteit. In twee onderzoeken van Hoeve et al. (2014a en 2014b) is het verband tussen schulden en criminaliteit bij jongeren en jongvolwassenen onderzocht. Het eerste onderzoek betreft een meta-analyse en het tweede onderzoek een longitudinaal onderzoek over een periode van zes jaar. Van Beek et al. (2020) hebben ook een meta-analyse uitgevoerd naar de relatie tussen schulden en criminaliteit voor alle leeftijdsgroepen, al betreft het voornamelijk artikelen over jongeren. De conclusie van al deze onderzoeken is dat er sprake is van een verband tussen schulden en criminaliteit en vice versa.

In het onderzoek van Koenraadt et al. (2020) wordt ook genoemd dat financiële problemen bij alle leeftijdsgroepen zowel een oorzaak als gevolg zijn van crimineel gedrag. Zij noemen dat enerzijds financiële problemen kunnen zorgen voor een grotere kans op criminaliteit, bijvoorbeeld wanneer geld nodig is voor een verslaving of wanneer jongeren vermogensdelicten plegen om hun schulden te betalen of status willen genereren met luxeproducten. Bovendien kunnen schulden ervoor zorgen dat men kwetsbaarder is voor bepaalde *life events* zoals het verliezen van werk door stress of een gebrek aan concentratie (veroorzaakt door schulden) (van Beek et al., 2020).

Anderzijds is criminaliteit een risicofactor volgens Koenraadt et al. (2020). Bijvoorbeeld wanneer personen vanwege delictgedrag en verkeersovertredingen boetes ontvangen en het boetebedrag wordt verhoogd wanneer zij niet betalen. Het ontstaan van meervoudige en complexe schuldenproblematiek onder jongeren is van invloed op de prevalentie van (jeugd)criminaliteit (De Jong, 2017). Adolescenten en jongvolwassenen die meer of hogere schulden hebben, vertonen gemiddeld meer crimineel gedrag (Hoeve et al., 2011). Schulden maken het moeilijker om te resocialiseren en om afstand te nemen van het plegen van criminaliteit, bijvoorbeeld omdat het hebben van schulden het moeilijker maakt om een woning te vinden na een gevangenisstraf (van Beek et al., 2020).

Zoals hierboven genoemd, beïnvloeden schulden en criminaliteit elkaar. Er kan ook een vicieuze cirkel ontstaan waarbij schulden tot criminaliteit leiden en vice versa (Hoeve et al. 2014a). Op deze manier kan de relatie tussen schulden en

³ In 3.2.4 gaan we hier verder op in.

⁴ Hiermee bedoelen we een straatcultuur waarbij het belangrijk is om rijkdom duidelijk te laten zien door bijvoorbeeld sieraden of merkkleding.

criminaliteit de kans op het herhaaldelijk plegen van een crimineel delict (recidive) vergroten doordat het leidt tot opstapelende problemen voor een individu.

In het onderzoek wordt tevens genoemd dat veelplegers/recidivisten vaker problemen hebben op verschillende domeinen, waaronder schulden, en dat zij deze problemen ook later in hun leven blijven ervaren. Van Beek (2020) noemt dat er een hogere recidive bestaat bij ex-gevangenen met financiële problemen. Hoeve et al., (2014b) trekken soortgelijke conclusies, namelijk dat daders die ernstige feiten plegen en recidiveren, vaker schulden lijken te hebben dan groepen die lichtere feiten plegen. Hoeve et al. (2014a) beschrijven op basis van het longitudinaal onderzoek dat zij hebben uitgevoerd ook nog dat het effect over tijd sterker lijkt te worden. Schulden op jongere leeftijd kunnen de kans vergroten dat jongeren in criminaliteit volharden.

Naast het wederzijdse effect tussen schulden en criminaliteit, zijn er andere factoren die van invloed zijn op schulden en criminaliteit of de relatie hiertussen. Het onderzoek van Van Beek et al. (2020) concludeert dat er een correlatie bestaat tussen schulden en criminaliteit als gevolg van een risicovolle levensstijl. Factoren als een lage zelfbeheersing, impulsiviteit en het nemen van risico liggen volgens hen aan zowel schulden als criminaliteit ten grondslag. In Van Beek (2020) wordt een aantal factoren genoemd die in verband kunnen worden gebracht met crimineel gedrag. Zo blijkt uit onderzoek dat een lagere sociaaleconomische status (SES) tot meer criminaliteit leidt doordat personen met een lage SES zich meer vervreemden van de maatschappij, meer financiële lasten ervaren (en mogelijk schulden hebben), agressiever worden en zich minder richten op onderwijs of werk. Ook blijkt dat veelplegers die vroeg beginnen significant vaker opgroeien in gezinnen met een lager inkomen.

Tot slot is het van belang op te merken dat hoewel er op groepsniveau een aantoonbaar verband is tussen financiële problemen en recidive, dit niet op individueel niveau hoeft te gelden. Iemand met (forse) schulden heeft wellicht meer kans om crimineel gedrag te laten zien, maar dat betekent niet dat iedereen met schulden dergelijk gedrag laat zien. In paragraaf 3.2.1 gaan we hier verder op in.

3.2 Hoe kan het verminderen van financiële problemen bijdragen aan het verminderen van recidive

Als er een causaal, wederzijds, verband is tussen financiële problematiek en recidive, betekent dat ook dat het behulpzaam kan zijn om financiële problematiek te verminderen om criminaliteit en recidive te tegen te gaan. De vraag is dan op welke wijze het verminderen van financiële problemen bijdraagt aan het verminderen van recidive .

In het eerste onderdeel van deze paragraaf beschrijven we wat de algemene theorieën zijn met betrekking tot het terugdringen van recidive. In het tweede onderdeel besteden we aandacht aan de insteek van de pilot: wat kan worden gedaan om financiële problematiek te verminderen. In het derde onderdeel gaan we in op hoe jeugdigen ondersteund kunnen worden bij hun financiën. In het laatste onderdeel lichten we toe hoe er volgens de literatuur met de lvb-doelgroep moet worden omgegaan als het gaat om begeleiding bij financiën in het kader van risico op crimineel gedrag. Deze onderdelen zijn gebaseerd op de deskresearch en de gesprekken met professionals uit de praktijk.

3.2.1 Het verminderen van recidive

Zoals eerder genoemd, zijn er meer factoren dan alleen de financiële problematiek die een rol spelen bij het vertonen van crimineel gedrag; de zogenaamde criminogene factoren. Dit zijn kenmerken en omstandigheden van mensen en hun omgeving, die bijdragen aan het plegen van delicten (en dus ook een rol spelen bij recidive). Van Beek (2020a) beschrijft dat zowel statische, historische factoren - zoals de criminele voorgeschiedenis of leeftijd - als dynamische risicofactoren - zoals motivatie voor interventies, behandeling en begeleiding - een rol spelen in delinquent gedrag. De werkwijze in de pilot kan nooit los worden gezien van deze andere relevante factoren.

In het kader van het voorkomen van recidive wordt het meest gewerkt met modellen die werken vanuit risicomanagement. De gedachte van die modellen is om aandacht te besteden aan de factoren die het meest van

invloed zijn op de recidive. Een veelgebruikt model voor risicomanagement is het Risk-Need-Responsivity (RNR)-model (zie Andrews en Bonta, 2011). Het RNR-model bestaat op hoofdlijnen uit drie onderdelen: risico, behoefte en responsiviteit.

- a. Met risico wordt bedoeld dat de intensiteit van een interventie afgestemd moet zijn op het recidiverisico;
- b. Met behoefte wordt aangegeven dat een interventie gericht moet zijn op (dynamische) risicofactoren die direct samenhangen met recidive (criminogene factoren) zoals problemen op school of verslaving. In het geval van de pilot is de interventie gericht op financiële problemen;
- c. Responsiviteit betekent dat een interventie moet passen bij de motivatie, leerstijl en intellectuele mogelijkheden van de dader.

Het LIJ, gebruikt door onder andere de RvdK, is bijvoorbeeld opgesteld op basis van het gedachtegoed van RNR. De vragen in het LIJ bestaan uit de hiervoor genoemde onderdelen (criminogene factoren). In aanvulling daarop worden gegevens verzameld over zorgsignalen en beschermende factoren (Van der Put et al., 2020). Het LIJ bestaat uit de volgende onderdelen: dag- en vrijetijdsbesteding, school, werk, relaties, gezinssituatie, alcohol- en drugsgebruik en gokken, geestelijk gezondheid, attitude, agressie en vaardigheden. Hoewel financiën geen apart onderdeel van het LIJ zijn, worden er wel twee vragen over gesteld. In recent literatuuronderzoek van Servaas et al. (2021) worden financiële problemen voor jeugdigen niet genoemd als criminogene factor.

Ward en Brown (2004) hebben kritiek op het RNR-model. In essentie vinden ze dat het model bij het voorkomen van recidive te veel aandacht heeft voor criminogene factoren en dat er te weinig naar de bredere behoefte van de daders wordt gekeken om een goed leven te leiden. Met andere woorden: het voorkomen van recidive staat bij de aanpak voorop en niet het verbeteren van het leven van de dader. Ze stellen dan ook voor om (ook) naar de bredere behoeftes te kijken bij het opstellen van rehabilitatieprogramma's. Dit wordt ook wel het Good Lives-model genoemd. De gedachte daarvan is dat als een individu een goed en vervuld leven leidt, deze niet de behoefte zal hebben om weer de criminaliteit in te gaan.

In reactie op de kritiek stellen Andrews en Bonta (2011) dat het RNR-model wel degelijk rekening houdt met de algemene behoefte en dat zij beperkte meerwaarde zien in het Good Lives-model. Wel denken ze dat het RNR-model versterkt kan worden door de meer positieve insteek waarbij wordt uitgegaan van eigen kracht.

3.2.2 *Aandacht voor het verminderen van financiële problematiek noodzakelijk?*

In Hoeve (2014b) wordt geadviseerd dat nazorgprogramma's voor jongeren en jongvolwassenen zich (ook) moeten richten op het oplossen van financiële problemen. Ook in het onderzoek van Koenraadt et al. (2020) staat beschreven dat problematische schulden een risicofactor zijn voor recidiveren en dat een verplichte aanpak van deze schulden zodoende kan bijdragen aan succesvolle re-integratie. Ook noemen zij dat dit wordt bevestigd door de reclasseringswerkers die zij hebben gesproken. Uit eerder onderzoek blijkt daarbij ook dat de vooruitgang die tijdens re-integratie wordt geboekt (op bepaalde levensdomeinen) weer verloren kan gaan wanneer de schuldsituatie van cliënten na detentie niet verbeterd is (Jungmann et al., 2014 & Van Beek et al., 2021).

De eerste vraag is of interventies en begeleiding tijdens het toezicht zich (voldoende) richten op het oplossen van financiële problemen. In Van Beek (2020a) wordt met betrekking tot de huidige werkwijze van reclasseringswerkers geconstateerd dat "de omvang van de financiële problematiek onder de doelgroep groot is en de begeleiding die zij ontvangen met betrekking tot financiën beperkt".

Wanneer het specifiek om jongeren en jongvolwassenen gaat, worden er de laatste jaren steeds meer financiële problemen gesignaleerd onder deze groep. De cijfers over deze groep (zie paragraaf 3.1.1) zijn in zekere mate zorgwekkend. Bovendien kan de overgang van minder- naar meerderjarigheid de kans op schulden vergroten, waardoor jongvolwassenen een belangrijke risicogroep vormen (Koenraadt et al., 2020).

Koenraadt et al. (2020) besteden aandacht aan het al dan niet opleggen van bijzondere voorwaarden (waaronder financieel toezicht zou kunnen vallen). Hierbij noemen zij dat het van belang is dat de reclassering (of in geval van de pilot de RvdK) in een vroeg stadium bij de strafzaak betrokken is om, indien nodig, financieel toezicht als voorwaarde te adviseren. Wanneer de adviesrapportage is afgerond, is dit in het algemeen een belangrijke bron voor de officier van justitie en strafrechter om een inschatting te maken van de persoonlijke omstandigheden en problemen van de verdachte. Bovendien merken zij op dat in veel regio's weinig kennis bestaat bij de (jeugd)reclassering over de relatie tussen het delictgedrag en financiële problemen, evenals over de mogelijkheden rondom het inzetten van financieel toezicht.

Weijers (2019) zegt dat bewindvoering als bijzondere voorwaarde voor jongeren en jongvolwassenen “een nauwelijks gebruikte, maar interessante mogelijkheid tot bijsturing van de jonge veelpleger” is. Ook hieruit blijkt dat nog niet alle mogelijkheden worden gebruikt. In een mede door Weijers geïnitieerde pilot in Utrecht bleek het in de praktijk nog lastig om uitvoering te geven aan het principe van bewindvoering voor jongeren. Weijers (2019) beschrijft dat “jonge veelplegers niet snel geneigd blijken om zich vrijwillig onder beschermingsbewind te stellen”. Hij geeft aan dat “het de moeite waard lijkt om een pilot te beginnen waarin de strafrechter een dergelijke voorwaarde aan jongvolwassen veelplegers met grote schulden en laag IQ kan opleggen, om langs die weg enige sturing aan hun leven te geven”. Daar geeft de huidige pilot uitvoering aan, waarbij deze pilot zich overigens op een iets andere doelgroep richt, namelijk jongeren en jongvolwassen delict-plegers (in de leeftijdscategorie van 16 tot en met 24 jaar).

Ook de RSJ (2020) stelt in een recent advies dat “verondersteld wordt dat de toepassing van financieel toezicht in het strafrecht van nut is bij het doorbreken van de criminele routine, in het bijzonder bij jonge veelplegers die criminaliteit zien als een manier om snel en makkelijk geld te verdienen maar ondertussen steeds verder in de financiële problemen komen”. De RSJ verwacht twee effecten:

- a. Het toezicht kan het voortzetten van de criminaliteit bemoeilijken doordat de toezichthouder eventuele criminele activiteiten kan zien en melden;
- b. Het toezicht leidt tot het stabiliseren van de financiële situatie en beter leren omgaan met geld. Dit zou, gezien de bestaande relatie tussen financiële problemen en crimineel gedrag, kunnen leiden tot minder crimineel gedrag.

3.2.3 Hoe kunnen jeugdigen worden ondersteund in hun financiën?

Van der Velde (2020) benoemt in haar onderzoek (dat met name betrekking heeft op volwassenen) dat veel interventies om gezond financieel gedrag te bevorderen zich vaak richten op het vergroten van financiële kennis, maar dat er uit een review van onderzoeken is gebleken dat deze interventies alleen het financieel gedrag niet veel veranderen. Om gezonder financieel gedrag te stimuleren, is het van belang om interventies aan te bieden die niet alleen gericht zijn op kennis, maar ook op motivatie om te veranderen⁵, competenties en self-efficacy. Wel blijft kennis een belangrijk onderdeel van een interventie, omdat het vergaren van meer kennis eraan bijdraagt dat men economische informatie beter kan verwerken en op basis van die kennis beslissingen kan nemen. In dit onderzoek wordt geen onderscheid gemaakt naar jongeren en volwassenen.

Een interventie moet zich volgens het onderzoek van der Velde (2020) ook richten op het vergroten van iemands motivatie om te veranderen. Dit kan bijvoorbeeld door middel van *motivational interviewing* waarbij iemands eigen motivatie en toewijding om te veranderen versterkt wordt. Een persoon wordt gemotiveerd te veranderen door in te spelen op acceptatie en zelfcompassie. Hierbij is het bevorderlijk om personen te stimuleren vanuit hun eigen sterke eigenschappen te werken. Welke vaardigheden heeft iemand al om problemen op te lossen? Ook *solution-focused work*

⁵ We nemen aan dat er in het voortraject al aandacht is geweest voor de motivatie om mee te werken een financieel toezicht. Over het algemeen wordt een bijzondere voorwaarde alleen opgelegd als de betreffende persoon daar aan mee wil werken.

(SFW) wordt in Van der Velde (2020) als veelbelovend benoemd. In die methode wordt eveneens gebruik gemaakt van de sterke kanten en vaardigheden van de cliënt.

Een derde belangrijk onderdeel van interventies is het vergroten van bepaalde competenties. Bepaalde basiscompetenties zijn bepalend om financieel zelfredzaam te zijn. Van der Velde noemt hierbij de volgende basiscompetenties: het in kaart kunnen brengen van financiën, bewuste financiële keuzes maken, toekomstgericht handelen met betrekking tot het uitgeven van geld, et cetera.

Tot slot noemt Van der Velde dat iemand ervan overtuigd moet zijn dat hij of zij een taak succesvol kan bereiken (self-efficacy). Self-efficacy is gerelateerd aan zelfvertrouwen, motivatie, optimisme en de overtuiging dat iemand kan omgaan met uitdagingen. Iemand met veel self-efficacy gelooft dat zijn of haar daden financiële problemen ook echt kunnen verminderen, waardoor die persoon beter omgaat met geld.

3.2.4 Specifieke doelgroep: lvb

Zoals Weijers impliceert, kenmerkt (een deel van) de doelgroep zich door de aanwezigheid van een lvb. Schuldhulpverlening blijkt voor deze groep niet altijd toereikend (Pennington de Jongh, 2014). De valkuilen voor deze jongeren in het bijzonder zijn: moeite hebben bij het afwegen van gevolgen, afremmen van gedrag en aanpassen aan veranderingen. Daarbij weegt mee dat voor hen uitdaging en spanning vaak op de voorgrond staan, emoties en meningen van leeftijdsgenoten sterk sturend zijn en zij behoefte hebben aan een directe beloning (Pennington de Jongh, 2014).

Moonen (2017) benoemt dat bij mensen met een lvb met een aantal aspecten rekening moet worden gehouden. Deze liggen onder andere op het terrein van taal, informatieverwerking, lagere en hogere orde executieve functies (impulsbeheersing, concentratie, flexibiliteit en prioriteiten stellen), metacognitie (zelf weten hoe nieuwe kennis eigen kan worden gemaakt of weten welke leerstrategieën gebruikt kunnen worden) en zelfbeeld. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om moeite hebben met het begrijpen van abstracte begrippen en met abstract redeneren en om de verminderde capaciteit om informatie tegelijk te verwerken. Ook het onderscheiden van hoofd- en bijzaken en het moeite hebben met het zien van verbanden tussen oorzaak en gevolg horen hierbij. Een ander belangrijk aspect is dat mensen met een lvb moeilijker kunnen reflecteren op het eigen gedrag, gedachten en gevoelens.

Iedere persoon met een lvb heeft zijn eigen sterke en zwakke kanten, waarop behandeling en/of interactie moet worden afgestemd (Moonen, 2017). De Wit et al. (2011) beschrijven waaraan interventies moeten voldoen indien ze geschikt willen zijn voor mensen met een lvb. Hierbij maken zij onderscheid naar zes thema's waaraan aandacht besteed moet worden: uitgebreidere diagnostiek, het afstemmen van de communicatie, het concreet maken van de oefenstof, het voorstructureren en vereenvoudigen, het betrekken van het netwerk en een veilige en positieve leefomgeving.

3.3 Aan welke randvoorwaarden moet een modaliteit voldoen?

Er gelden belangrijke randvoorwaarden wil de pilot werken zoals beoogd en zodoende leiden tot de gewenste resultaten. Deze randvoorwaarden zijn daarmee onderdeel van de werkzame mechanismen in de pilot. Het zijn aspecten die mede maken dat de modaliteiten leiden tot de beoogde resultaten (vermindering in schulden, perspectief voor een gezonde financiële huishouding en meer bewustzijn op het gebied van alternatieve keuzes). Maar deze kunnen ook gelden voor het worden van een succes van de pilot op het gebied van samenwerking tussen de betrokken partijen of in procesmatige zin. We hebben in deze fase van het onderzoek nog niet getoetst of de modaliteiten voldoen aan deze voorwaarden; dat maakt onderdeel uit van de procesevaluatie.

We hebben deze randvoorwaarden geïnventariseerd in de literatuur over de aanpak van schulden en recidive (zie paragraaf 3.2) en in de interviews met de ketenpartners uit de pilot. We hebben daarin gezocht naar randvoorwaarden op het gebied van jongeren trainen/coachen in financiële vaardigheden, in het algemeen het trainen/coachen van

jongeren die in aanraking komen met het strafrecht en het werken aan dergelijke initiatieven met meerdere partijen uit de strafrechtketen. In onderstaande paragrafen gaan we in op de verschillende randvoorwaarden. Achtereenvolgens zijn dit:

- a. Betrokkenheid van ouders;
- b. Aansluiting op de belevingswereld en situatie jongeren;
- c. Motivatie van jongeren;
- d. Groepsdynamiek (modaliteit 1);
- e. Vertrouwensband;
- f. Selectie van de doelgroep;
- g. Afstemming tussen ketenpartners;
- h. Aandacht voor en afstemming op de lvb-doelgroep;
- i. Verhogen self-efficacy.

3.3.1 Het betrekken en betrokkenheid van de ouders in kwestie (of andere personen die van grote invloed zijn op de betreffende jongere)

Zoals eerder ook al gesteld, is het van belang de ouders van een jongere te betrekken in het proces. Zij zijn in veel gevallen nog verantwoordelijk voor hun kinderen en kunnen in die zin een belangrijke rol spelen in de financiële verantwoordelijkheid van hun kind. Daarnaast kunnen problemen van ouders doorwerken op de situatie van jongeren. Tot slot blijkt uit onderzoek dat ouders bij een groot deel van de stoppende veelplegers een grote rol spelen (Weijers, 2020).

Ouders lijken een rol te spelen als katalysator bij het stoppen met delictgedrag. Hierbij gaat het in mindere mate over de invloed van ouders op de motivatie om te stoppen. Ouders hebben voornamelijk invloed op het behouden van de situatie waarbij jongeren geen delinquent gedrag vertonen. De (emotionele) ondersteuning van ouders is voor jongeren vaak van belang om een leven zonder criminaliteit te kunnen blijven leiden. Daarbij wordt opgemerkt dat de invloed van ouders eerst afneemt en vanaf jong-volwassenheid weer toeneemt omdat de band met de ouders dan weer sterker wordt (Weijers, 2020).

3.3.2 Toespitsing van de twee vormen van financieel toezicht op de belevingswereld en situatie van de jongeren

Jongeren hebben waarschijnlijk geen (fulltime) baan of vaste lasten, wat hun situatie anders maakt dan die van volwassenen met schuldenproblematiek of financiële problemen. Ouders zijn in principe verantwoordelijk voor de schulden die hun kinderen maken. Bovendien benoemt het onderzoek van Koenraadt et al. (2020) dat er binnen de jeugdstrafrechtketen überhaupt weinig aandacht is voor financiële problematiek bij jongeren en de relatie met criminaliteit. Dit vraagt in de pilot om een training en coaching-traject dat goed is afgestemd op de situatie van jongeren en het type schulden dat zij wel kunnen hebben.

Koenraadt et al. (2020) benoemen ook dat het van belang kan zijn om in de overgang naar meerderjarigheid, wanneer de jeugdige 18 jaar wordt, extra aandacht te besteden aan financiële problemen. Wanneer jongeren ouder worden, zijn ze steeds meer zelf verantwoordelijk voor hun eigen financiële huishouding en zijn ze minder afhankelijk van hun ouders. Als minderjarige jongeren met schulden meerderjarig worden, kan dit voor meer problemen zorgen omdat hun ouders niet meer betrokken worden wanneer problemen zich voordoen of zij hen minder intensief bijstaan (Koenraadt et al., 2020). Dit onderschrijft de relevantie van de training of coaching op het gebied van financiën voor deze doelgroep.

3.3.3 De motivatie (of het motiveren) van de jongeren

Motivatie is één van de belangrijkste randvoorwaarden voor het succesvol kunnen toepassen van vormen van financieel toezicht. Omdat motivatie een belangrijke factor is zou deze ook gezien kunnen worden als doel op zich. Het evaluatiekader is echter gericht op de beleidsdoelstellingen die met de pilot worden beoogd. Daarom nemen wij

motivatie op als randvoorwaarde. In 2015 is een, mede door Weijers geïnitieerde, pilot in Utrecht uitgevoerd op het gebied van financieel toezicht. Door middel van bewindvoering is in deze pilot de financiële situatie van jongeren in kaart gebracht en werd getracht problemen rondom financiën te stabiliseren. Koenraadt et al. (2020) schrijven dat uit het experiment bleek dat jongeren doorgaans weinig motivatie hadden om deel te nemen aan de aanpak en ook niet vrijwillig onder bewind werden gesteld. Koenraadt et al. (2020) benoemen dat er drie groepen jongeren te onderscheiden waren wat betreft de bereidheid om mee te werken aan het aanpakken van de financiële problemen.

Bij de eerste groep jongeren gaat het om een groep waarbij het financieel toezicht vanaf het begin soepel verloopt. Door de onrust of stress die zij ervaren, nemen ze de hulp om te werken aan hun financiën graag aan (al dan niet verplicht opgelegd). De tweede groep jongeren heeft juist weerstand tegen het financieel toezicht, omdat zij zelf de controle willen houden over dit persoonlijke en belangrijke domein. De auteurs noemen hierbij dat jongeren zich voor het uit handen geven van financiën zouden kunnen schamen, omdat zij dit zien als falen. De derde groep jongeren wil überhaupt niet meewerken aan financieel toezicht. Wanneer financieel toezicht niet als voorwaarde wordt opgenomen, is er voor hen ook geen stok achter de deur om met de financiën aan de gang te gaan (Koenraadt et al., 2020).

Op basis van deze eerdere ervaringen is het aannemelijk dat ook in de huidige pilot het ontbreken van motivatie een veelvoorkomend probleem zal zijn. Het scheelt dat in deze pilot het financieel toezicht een opgelegde bijzondere voorwaarde betreft. Desalniettemin is aandacht voor het motiveren van de deelnemers een belangrijke randvoorwaarde. Een manier waarop dit zou kunnen is het gebruik van motiverende gesprekstechnieken. In het geval van de training kan ook de groepsdynamiek een rol spelen. Daar gaan wij onder 3.3.4 verder op in. Een aspect om mee te nemen bij de randvoorwaarde motivatie is ook of de deelnemers zelf het belang (gaan) inzien van het volgen van de modaliteit en het verbeteren van hun financiële situatie.

3.3.4 Groepsdynamiek (in het geval van modaliteit 1): de training wordt gegeven in groepsverband (met voldoende aantallen)

De ketenpartner die de trainingen vanuit de gemeente zal verzorgen, gaf aan dat de groepsdynamiek erg belangrijk is voor het succes van de trainingen. Ondanks dat de deelnemers elkaar over het algemeen niet kennen, kunnen ze elkaar op een directere manier, vanuit hun eigen ervaringen, wijzen op bepaalde aspecten die meespelen in hun beslissingen en wanneer deze niet handig zijn. Te denken valt aan het omgaan met groepsdruk of te veel hechten aan dure spullen of kleding. De groep kan ook een alternatief perspectief bieden ten opzichte van de omgeving en sociale situatie waarin een jongere zich bevindt. Bijvoorbeeld als crimineel gedrag of het maken van schulden daarin geaccepteerde praktijk is. Belangrijk is dan ook dat de training in groepsverband wordt gegeven en dat er voldoende deelnemers zijn zodat een dergelijke dynamiek op gang komt. Eventueel zouden deelnemers uit de pilot aan kunnen sluiten in groepen die via andere wegen door de gemeente worden getraind. Andersom zouden ook andere deelnemers (met schuldenproblematiek) toegevoegd kunnen worden aan trainingen die in het kader van de pilot worden gegeven.

Het werken met groepen brengt ook risico's met zich mee. Een groepsdynamiek kan ook negatief zijn en daardoor het effect van de training verminderen. Of de deelnemers kunnen, zoals dat soms ook met korte gevangenisstraffen gebeurt, elkaar juist ongewenst gedrag aanleren.

3.3.5 Een vertrouwensband tussen de toezichthouder of coach en de jongeren

Bij een opgelegde bijzondere voorwaarde bestaat een bepaald spanningsveld, tussen openheid van een deelnemer richting een trainer of coach en informatie die uit datzelfde traject terug gerapporteerd wordt aan de jeugdreclassering. Het kan een drempel zijn om volledig eerlijk te zijn over alle inkomsten of schulden die een jongere heeft richting een trainer of coach. Wil een jongere eerlijk zijn over zijn of haar situatie, dan moet er een mate van vertrouwen bestaan. Daarbij is ook van belang wat er precies wordt gedeeld met de reclassering en het creëren van duidelijkheid over wie welke rol heeft (reclassering, toezichthouder, trainer en coach et cetera). Toezichthouders die in het kader van het onderzoek van Koenraadt et al. (2020) zijn gesproken, noemen dat zij bij weerstand tegen het financieel toezicht door middel van motiverende gesprekstechnieken en het opbouwen van een vertrouwensband proberen cliënten te laten

meewerken. De gesprekken worden gebruikt om weerstand weg te nemen. Eenzelfde band is dan ook van belang in de huidige pilot, iets dat de betrokken partijen ook onderschrijven. Daarbij is kennis over en ervaring met het werken met de doelgroep van belang (Koenraadt et al., 2020).

3.3.6 *Selectie van de juiste doelgroep (juiste kandidaten) voor deelname aan de pilot*

Respondenten gaven aan dat het van belang is dat de RvdK voldoende inzicht heeft in de financiële situatie van een jongere, om zo op een juiste manier jongeren te kunnen selecteren voor de pilot. Koenraadt et al. (2020) doen in hun onderzoek de aanbeveling dat er meer kennis en aandacht moet zijn voor financiën in de adviesfase. Een mogelijkheid hiervoor is meer bewustzijn creëren over de relatie tussen schuldenproblematiek en het risico op recidive. Meer bewustzijn hierover kan leiden tot meer aandacht voor financiën in adviezen met betrekking tot de doelgroep. Het selecteren van de juiste doelgroep, die dus ook daadwerkelijk gebaat is bij financieel toezicht, is een randvoorwaarde voor een succesvolle pilot. Vervolgens moet deze doelgroep ook daadwerkelijk deelnemen aan de pilot.

3.3.7 *Voldoende afstemming en samenwerking tussen ketenpartners*

De aanpak van financiële problemen vraagt om specialistische kennis (Koenraadt et al., 2020). Dit maakt dat een goede samenwerking tussen de reclassering en de uitvoerders van de modaliteiten van groot belang is. De reclassering is toezichthouder en de uitvoerders hebben financiële expertise. Uit het onderzoek van Koenraadt et al. (2020) blijkt dat de reclasseringsmedewerker vaak als 'coördinator' toezicht houdt op het gehele traject; het verloop en de uitkomsten. In de pilot is een rapportagesystematiek afgesproken tussen de reclassering en de uitvoerders van de twee modaliteiten. Goede uitvoering hiervan en onderlinge afstemming tussen de betrokken organisaties is van belang voor het succes van de pilot. Waar nodig moet deze samenwerking ook breder zijn, bijvoorbeeld met de organisatie die betrokken is bij de (jeugd)zorg.

3.3.8 *Aandacht voor en afstemming op de lvb-doelgroep*

In paragraaf 3.2.4 kwam al aan bod dat de lvb-doelgroep specifieke aandacht behoeft. Voldoende aandacht voor en afstemming van de beide modaliteiten op deze doelgroep is dan ook een randvoorwaarde die wij identificeren. Deze groep is oververtegenwoordigd binnen het strafrecht, wat maakt dat men rekening moet houden met het feit dat zij ook vertegenwoordigd zullen zijn onder de deelnemers van de pilot. Over het algemeen is het nodig meer tijd te besteden aan deze doelgroep en daarbij een lager tempo aan te houden in bijvoorbeeld een trainingssessie. Het zou hierdoor onwenselijk zijn om in een groepstraining mensen met een lvb en reguliere deelnemers te laten deelnemen. De groep mensen met een lvb heeft een andere benadering nodig. Voorbeelden hiervan zijn het taalgebruik op B1-niveau, maar ook verder op de doelgroep afgestemde communicatie, bijvoorbeeld door het gebruik van plaatjes in het geven van uitleg.

3.3.9 *Self-efficacy van de deelnemers*

Sterk gerelateerd aan motiveren van jongeren, is het stimuleren van zogenaamde *self-efficacy*. Van der Velde (2020) noemt in haar onderzoek dat interventies niet alleen gericht moeten zijn op (financiële) kennis, maar ook op het stimuleren van motivatie, competenties en *self-efficacy*. In paragraaf 3.2.3 wordt dit nader toegelicht en wordt ook aanbevolen om te werken met *motivational interviewing* en *solution focused work*. Zoals eerder opgemerkt maakt Van der Velde geen onderscheid naar jongeren en volwassenen.

Ten aanzien van het motiveren van jongeren is de Self-Determination theory van Ryan en Hirschi ook relevant (zie bijvoorbeeld Hui 2012). Deze theorie gaat ervan uit dat jongeren (intern) gemotiveerd zijn om te groeien en veranderen als er in de begeleiding aandacht wordt besteed aan drie elementen:

- a. Competentie: het gevoel in staat te zijn om de eisen van de dagelijks omgeving aan te kunnen;
- b. Autonomie: gaat over het controle hebben over de eigen keuzes;

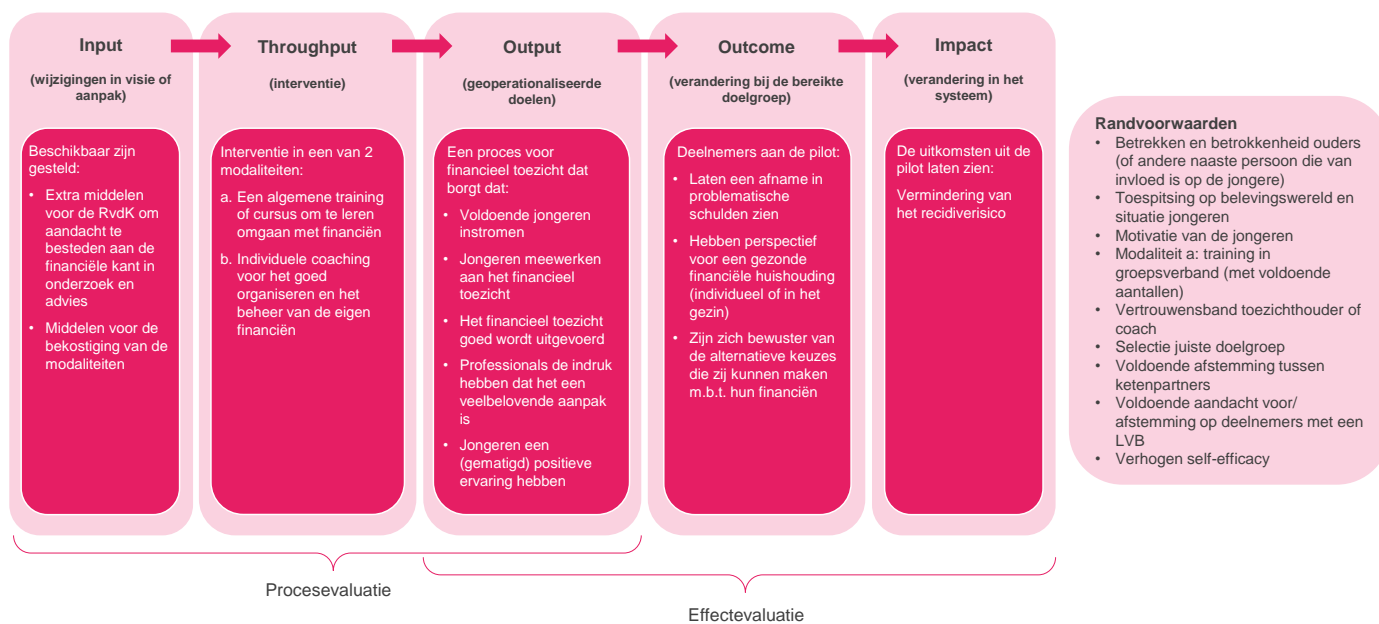
c. Verbondenheid: het verbonden voelen met anderen en de omgeving.

Dit zijn dan ook belangrijke aspecten in de training en coaching.

3.4 Theory of Change

Door middel van de literatuurstudie die in de voorgaande onderdelen is beschreven, documentatie ten behoeve van het project, interviews met direct betrokkenen en enkele wetenschappers, kan een beeld worden gevormd van de beoogde effecten van de pilot en de onderbouwing daarvan. Dit doen we aan de hand van de ToC. Deze biedt een manier om gestructureerd weer te geven hoe een bepaalde interventie of verandering moet leiden tot de beoogde uitkomst of resultaten. Daarbij wordt het proces opgedeeld naar de verschillende stappen van input (beschikbaar gestelde middelen), throughput (de interventie of werkzame mechanismen), de output (de directe resultaten), outcome (de verandering bij de doelgroep) en impact (de verandering in het bredere systeem). Deze stappen zijn volgorde, dus iedere stap heeft de volgende stap tot gevolg.

Figuur 1 bevat een overzicht van de ToC. De eerste drie onderdelen (input, throughput en een deel van de output) vormen de basis voor de procesevaluatie. De laatste drie elementen (deel van de output, outcome en impact) vormen de basis van het meten van de bereikte resultaten van de pilot (effecten). De output is dus zowel van belang in het kader van de proces- en effectevaluatie. 'Voldoende instroom' kan bijvoorbeeld zowel van belang zijn voor de procesevaluatie (ergens in het proces gaat het mis, waardoor er nauwelijks instroom is) en de effectevaluatie (voor hoeveel deelnemers is er mogelijk sprake van een effect?). Rechts worden de randvoorwaarden weergegeven.



Figuur 1. ToC voor de pilot

In de volgende paragrafen lichten we de verschillende onderdelen van de ToC kort toe.

3.4.1 Input

De input heeft betrekking op nieuw beschikbaar gestelde middelen waarmee de verandering moet worden teweeggebracht. Dit kan zijn in de vorm van extra financiële middelen of bijvoorbeeld een wetswijziging of beleidsmatige keuzes. In het geval van de pilot zijn dit de extra middelen die beschikbaar zijn gesteld aan de RvdK en voor de bekostiging van de modaliteiten. De mogelijkheid om verplicht financieel toezicht op te leggen aan jongeren als

bijzondere voorwaarde in het jeugdstrafrecht of als schorsende voorwaarde bestond strikt genomen al, maar is met de pilot geëxpliciteerd en bij de relevante organisaties onder de aandacht gebracht.

3.4.2 *Throughput*

De throughput is de concrete manier waarop de resultaten moeten worden bereikt, in dit geval de twee verschillende mogelijkheden van financieel toezicht:

- a. De training in groepsverband;
- b. Individuele coaching.

De twee mogelijkheden van financieel toezicht kunnen worden opgelegd in het kader van de pilot. Uit onderzoek is bekend dat wanneer personen verantwoording moeten afleggen en begeleiding krijgen bij het oplossen van financiële problemen dit kan leiden tot een grotere kans dat mensen stoppen met criminaliteit (Koenraadt et al., 2020). Het onderzoek benoemt ook dat reclasseringswerkers voortdurend worden geconfronteerd met de aanpak van schulden van hun cliënten. De medewerkers hebben doorgaans geen handvatten om adequate begeleiding te bieden of ervaren handelingsonzekerheid, ook al zijn er wel doelen opgesteld om aan de financiële problematiek te werken (van Beek et al., 2020). In de pilot wordt getracht dit probleem op te lossen door de mogelijkheid om de specifieke training in groepsverband of individuele coaching in te zetten, waarbij professionals kennis hebben van financiële problematiek.

3.4.3 *Output*

De output, oftewel de directe resultaten, betreffen hier of de pilot op de juiste manier is ingericht (zodat het uiteindelijk ook zal leiden tot de gewenste outcome). De output is daarmee randvoorwaardelijk voor het realiseren van de beoogde resultaten bij de deelnemers en voor het systeem in brede zin. Het meest duidelijke voorbeeld hiervan is dat er voldoende instroom aan deelnemers is en dat zij ook daadwerkelijk meewerken aan de opgelegde modaliteiten. In de eerdergenoemde pilot in Utrecht werd aan deze voorwaarde namelijk niet voldaan, waardoor deze pilot uiteindelijk geen succes was.

De 'goede uitvoering' van het toezicht zetten wij verder uiteen in meer inhoudelijke randvoorwaarden die wij hebben geïdentificeerd (zie hiervoor paragraaf 3.3). Aan deze randvoorwaarden moet worden voldaan wil de training of coaching leiden tot de gewenste verandering bij de doelgroep.

Naast de hiervoor genoemde punten is zowel de mening van de betrokken professionals als jeugdigen van belang. Een werkwijze kan in theorie nog zo goed zijn, als de professionals er geen vertrouwen in hebben, is de kans kleiner dat deze effectief is. Daarnaast is het van belang welke ervaringen de jongeren zelf hebben. In de ToC is opgenomen dat jongeren een 'gematigd positieve ervaring' moeten hebben. Met 'gematigd positief' bedoelen wij: voor zover men een positieve reactie kan verwachten bij een opgelegde bijzondere voorwaarde.

3.4.4 *Outcome*

De outcome heeft betrekking op de resultaten die men wil bereiken bij de deelnemers aan de pilot met behulp van het financieel toezicht. De outcome heeft dan ook betrekking op de financiële zelfredzaamheid van de deelnemers. We onderkennen drie outcomes:

- a. Er is sprake van een afname van problematische schulden;
- b. Er is (meer) perspectief op een gezonde financiële huishouding;
- c. Jongeren zijn zich bewuster van de keuzemogelijkheden die ze zelf hebben.

Met betrekking tot de tweede outcome gaven de ketenpartners in de interviews aan dat geldproblemen ook in het bredere gezin een probleem kunnen zijn, wat een (grote) rol kan spelen in het gedrag van de betreffende jongere en de betrokkenheid van ouders een belangrijke randvoorwaarde maakt. Deze toevoeging hebben wij dan ook gedaan aan

de outcome van het hebben van perspectief voor een gezonde financiële huishouding. De outcome aangaande een groter bewustzijn van alternatieve keuzes komt eveneens voort uit de interviews.

3.4.5 *Impact*

De beoogde impact is een vermindering van het recidiverisico van jongeren die aan de pilot hebben deelgenomen door het voorkomen van (verdere) schulden (zie hoofdstuk 4 voor een nadere uitwerking van de term schulden). Dit is moeilijk vast te stellen bij een pilot met een looptijd van twee jaar en de ketenpartners geven ook aan dat er een veelvoud van factoren (andere problematiek, omgevingsfactoren en dergelijke) van invloed is op het mogelijk recidiveren door jongeren. Het meten van impact zal niet meegenomen worden in het verdere evaluatiekader voor de pilot. De looptijd van de pilot is te kort om effecten te zien op impactniveau en ook is de verwachte instroom te laag om al een effectmeting uit te kunnen voeren (zie ook paragraaf 1.2.3). In hoofdstuk 4 zullen wij toelichten hoe het evaluatiekader wel de mogelijkheid biedt om een indicatie te geven van de resultaten op output en outcome niveau. Ook schetsen we in hoofdstuk 4 scenario's die het meten van resultaten in een bepaalde mate wel mogelijk maakt.

4 Evaluatiekader pilot

In dit hoofdstuk beschrijven we het daadwerkelijke evaluatiekader. We beginnen met de onderzoeksvragen voor de uiteindelijke evaluatie van de pilot. De onderzoeksvragen zijn afgeleid van de ToC en daarmee gekoppeld aan de (beleids)doelstellingen van de pilot. Vervolgens beschrijven we welke indicatoren relevant zijn om informatie over op te halen en beschrijven we welke methoden gebruikt kunnen worden om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Daarna werken we de procesevaluatie verder uit, naar de onderzoeksactiviteiten die bij de betrokken partners uitgevoerd moeten worden. Voor het meten van resultaten schetsen we tot slot twee scenario's.

4.1 Vragen voor de evaluatie van de pilot

Evaluatievragen geven richting aan de onderzoeksactiviteiten en kunnen daarmee uitwaaiering van het onderzoek voorkomen. De evaluatievragen hebben we geformuleerd aan de hand van de doelen van de pilot en de ToC. We delen deze op in vragen voor de procesevaluatie en evaluatievragen over bereikte resultaten. De vragen over bereikte resultaten komen voort uit de beoogde resultaten op output en outcome niveau uit de ToC. De procesevaluatie vragen vloeien eveneens voort uit de beoogde resultaten op output niveau geformuleerd in de ToC.

Het evaluatiekader is zoals ook eerder omschreven gericht op het evalueren van de pilot in 2022, na een looptijd van twee jaar. Dit zou een korte periode zijn om effecten te zien op impactniveau en ook is de verwachte instroom te laag om op dat moment al een effectmeting uit te voeren. Om deze redenen hebben wij ervoor gekozen impact (vermindering recidive) in dit kader nog buiten beschouwing te laten (zie ook 1.2.3), en dus ook in de onderstaande vragen. Een volledige effectmeting zal dus niet mogelijk zijn, maar we nemen in dit evaluatiekader wel de mogelijkheid mee om een indicatie te geven van de resultaten op output en outcome niveau. Daarbij beschrijven we de mogelijkheden die er, gezien het lage aantal deelnemers tot op heden, zijn.

4.1.1 *Procesevaluatievragen*

De procesevaluatievragen betreffen deels vragen of de interventies (de throughput) goed worden uitgevoerd. Als de pilot anders wordt uitgevoerd of er problemen in de uitvoering zijn, kan dit verklaren waarom de beoogde doelstellingen niet worden behaald. Het andere deel van de vragen heeft betrekking op de output: worden de geoperationaliseerde doelen bereikt? Tot slot wordt gekeken naar de randvoorwaarden.

Algemene vragen ten aanzien van de procesevaluatie (throughput)

1. In welke mate is de pilot tot stand gekomen conform het plan van aanpak? Zo ja, wat werkte goed in het opzetten van de pilot? Zo nee, waarom niet? Op welke punten week de aanpak af? Hoe zien de modaliteiten eruit? Zijn er handleidingen of draaiboeken geschreven voor de uitvoering?
2. Hoe ziet de groep deelnemers aan de pilot eruit? Wat is de samenstelling van de groep waaraan het wordt geadviseerd, opgelegd en die deelneemt naar de volgende kenmerken:
 - i. Leeftijd;
 - ii. Man/vrouw;
 - iii. Thuis- en woonsituatie;
 - iv. Type schulden;
 - v. Type delict waarbij de modaliteit als bijzondere voorwaarde is gesteld.
3. Hoe is de samenwerking tussen de betrokken partijen verlopen?

Vragen ten aanzien van de output

4. Was er voldoende instroom van deelnemers in de pilot (ofwel: werden beoogde/verwachte aantallen behaald)? (Eventueel aanvullend: zo nee, waarom was er onvoldoende instroom?)
5. Maakten de deelnemers deel uit van de beoogde doelgroep en zijn het deelnemers zoals bedoeld (een van de randvoorwaarden)? (in ieder geval: jongeren met financiële problematiek/schulden die mogelijk bijdragen aan het vertonen van crimineel gedrag)
6. In welke mate hadden de uitvoerende professionals de indruk dat de pilot een veelbelovende aanpak omvatte? Zo nee, waarom niet? Welke aspecten maakten dat de aanpak veelbelovend waren?
7. In welke mate werkten de deelnemers mee aan de opgelegde modaliteit? Zo ja, waarom wel? Zo nee, waarom niet?
8. Werden de modaliteiten goed uitgevoerd: conform plan en werd er voldaan aan de randvoorwaarden?
 - i. Werden ouders van deelnemers betrokken bij de coaching of training, ofwel indirect bij het bredere toezichtstraject?
 - ii. Sloot de training en coaching aan op de belevingswereld en situatie van de jongeren?
 - iii. Was er aandacht voor het motiveren van de jongeren?
 - iv. Was er sprake van een goede groepsdynamiek in de training (modaliteit 1)? Waren er voldoende deelnemers per groep om die te kunnen faciliteren?
 - v. Lukte het de trainers en coach een vertrouwensband/mate van vertrouwen met de jongeren op te bouwen?
 - vi. Vond er voldoende afstemming tussen ketenpartners plaats?
 - vii. Is de aanpak voldoende afgestemd op en werd er in de praktijk rekening gehouden met de lvb-doelgroep?
 - viii. In hoeverre wordt de self-efficacy van de deelnemers verbeterd?
9. Wat waren de ervaringen van de deelnemers?

4.1.2 Evaluatievragen over bereikte resultaten

De vragen ten aanzien van de effectevaluatie hebben voor een klein deel betrekking op de output (aantal jongeren) en verder betrekking op de outcomes in de ToC.

10. In welke mate hebben de deelnemers het proces volledig (en succesvol) doorlopen? Zo nee, wat was daar de reden voor (zagen zij het belang in van de training/coaching)?
11. In welke mate is er bij de deelnemers aan de pilot een afname in schulden te zien (en zo ja, welke)?
12. In welke mate hebben de deelnemers aan de pilot (een beter) perspectief voor een gezonde financiële huishouding?
13. Zijn deelnemers aan de pilot zich bewust(er) van de alternatieve keuzes die zij kunnen maken met betrekking tot hun financiën?
14. In welke mate is de algemene kennis over financiën van de deelnemers toegenomen?

4.2 Overzicht evaluatiekader: indicatoren om te meten

In Tabel 1 hebben wij de indicatoren uit het evaluatiekader uitgewerkt in één overzicht. In de linker kolom staat het onderdeel (niveau) van de ToC waarvan de indicatoren zijn afgeleid. De gerelateerde onderzoeksvraag staat tussen haakjes. De beoogde resultaten per fase van de ToC, vertaald naar indicatoren, staan vermeld in de tweede kolom. Hoe we deze indicator concreet vertalen naar een waarde staat weergegeven in de kolom 'uitwerking'. Dit is wat er in de evaluatie daadwerkelijk aan informatie zou moeten worden opgehaald. Het betreft ofwel informatie over de deelnemers aan de pilot ofwel informatie over de ervaringen van de betrokken professionals. De laatste kolom biedt inzicht in waar en hoe deze informatie te achterhalen is. We beschrijven in de volgende paragrafen van dit hoofdstuk hoe en waar deze onderzoeksmethoden toegepast dienen te worden.

Onderdeel ToC	Indicator (onderzoeksvraag)	Uitwerking	Bron: wie/waar
Throughput (interventie)	Opgelegde modaliteit	1. Groepstraining 2. Coaching traject	Dossier jeugdreclassering
	Fase van het traject	Fase cliënt waarin modaliteit is opgelegd	Dossier jeugdreclassering
	Totstandkoming pilot conform plan en met goede samenwerking (1, 2)	1. Pilot vormgegeven conform plan 2. Verloop samenwerking ketenpartners	<ul style="list-style-type: none"> • Documentatie pilot • Interviews met beleidsmedewerkers en professionals
Output (directe resultaten)	Voldoende instroom jongeren (3)	1. Aantal met advies en aantal opgelegd 2. Aantal deelnemers pilot 3. Juiste deelnemers (doelgroep pilot)	Registraties RvdK en jeugdreclassering
	Aanpak veelbelovend volgens professionals (4)	Verwachting en ervaring professionals van/met pilot	Interviews met professionals
	Jongeren werken mee aan opgelegde modaliteit (5)	1. Aantallen modaliteit doorlopen/niet doorlopen 2. Aantal gesprekken/ trainingsavonden aanwezig 3. Redenen voor niet doorlopen	<ul style="list-style-type: none"> • Dossier jeugdreclassering (rapportages coach) • Terugmelding trainer bij jeugdreclassering • Interviews professionals
	Goede uitvoering van traject training of coaching (6)	1. Conform plan (bijvoorbeeld aantal contactmomenten, conform handleiding/handboek of protocol) 2. Maatwerk geleverd	<ul style="list-style-type: none"> • Materiaal over uitvoering training/coaching (handboek) • Dossier jeugdreclassering (rapportages coach) • Registratie en observatie van trainingen • Interview coach/trainer
	Gematigd positieve ervaring jongeren (7)	Wijze waarop jongeren deelname aan pilot hebben ervaren	Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview
Outcome (resultaten bereikt bij doelgroep)	Voldoende instroom jongeren (8)	1. Juiste deelnemers 2. Mate modaliteit doorlopen	<ul style="list-style-type: none"> • Registraties RvdK en jeugdreclassering
	Afname schulden (9)	1. Afname schulden 2. Hoogte schulden (voor en na; informele en formele schulden, voor zover mogelijk) 3. Type schulden/schuldeisers	<ul style="list-style-type: none"> • RvdK (LJ) - onderbouwing voor opleggen training of coaching (<i>beperkte informatie</i>) • Dossier jeugdreclassering (rapportages coach, voortgang reclassering) • Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview
	Perspectief voor een gezonde financiële huishouding (10)	1. Gemaakte afspraken voor de toekomst 2. Verandering in situatie (financieel, leefsituatie, werk ed.) 3. Betrokkenheid/situatie gezin	<ul style="list-style-type: none"> • Dossier jeugdreclassering (rapportage coach) • Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview
	Bewuster van alternatieve keuzes m.b.t. financiën (11)	Toename in de mate waarin deelnemer zich bewust is van keuzes m.b.t. financiën	<ul style="list-style-type: none"> • Dossier jeugdreclassering (rapportage coach) • Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview
	Algemene kennis financiën (12)	Toename in de mate waarin deelnemer algemene kennis van financiën heeft	<ul style="list-style-type: none"> • Dossier jeugdreclassering (rapportage coach) • Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview
	Betrokkenheid ouders (of andere relevante naaste/betrokken volwassene)	Mate waarin ouders of andere betrokken volwassenen betrokkenheid tonen bij de financiële situatie van de jongere en de modaliteit	<ul style="list-style-type: none"> • Dossier jeugdreclassering (rapportage coach) • Interview trainer • Jongere zelf - (kort) interview • Interviews ouders
Randvoorwaarden (vraag 6)	Aansluiting op belevingswereld en situatie van jongere	1. Begrijpelijk 2. Relevant	<ul style="list-style-type: none"> • Interview trainer • Observatie onderzoekers • Jongeren zelf - (kort) interview
	Motivatief/motiveren jongeren	1. Deelname (aantallen) 2. Enthousiasme in groep en voor coach 3. Idee bij jongeren dat zij er iets aan hebben/het belang er van inzien.	<ul style="list-style-type: none"> • Dossier jeugdreclassering (rapportage coach) • Interviews professionals • Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview
	Groepsdynamiek in modaliteit 1	1. Voldoende aantallen in groepen 2. Bevorderende groepsdynamiek aanwezig	<ul style="list-style-type: none"> • Registratie trainer • Observatie onderzoekers • Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview
	Vertrouwensband met trainer/coach	Jongere heeft vertrouwen in coach, durft eerlijk te zijn	<ul style="list-style-type: none"> • Interviews coach/trainer • Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview
	Juiste doelgroep wordt bereikt	Aanpak is relevant voor deelnemers	<ul style="list-style-type: none"> • Interviews professionals • Onderzoek RvdK naar financiën • Resultaat koppelen aan demografische kenmerken
	Afstemming tussen ketenpartners over bredere aanpak	1. Overleggen (MDO's) 2. Informeel contact	<ul style="list-style-type: none"> • Dossiers jeugdreclassering • Interviews professionals
	Voldoende aandacht voor en afstemming op de lvb-doelgroep	1. B1 niveau materialen (met visuele uitingen) 2. Begrijpelijkheid voor lvb 3. Aparte groepen in training	<ul style="list-style-type: none"> • Studie van materialen gebruikt in training/coaching • Interviews professionals, coach/trainer • Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview
	Self-efficacy deelnemers vergroot	Toename zelfredzaamheid en zelfvertrouwen deelnemers	<ul style="list-style-type: none"> • Interviews professionals, coach/trainer • Jongere zelf - (kort/gestructureerd) interview

Tabel 1. Evaluatiekader pilot Verplicht financieel toezicht: indicatoren en bronnen

4.3 Onderzoeksaanpak evaluatie pilot: methoden en bronnen

In dit onderdeel beschrijven we de onderzoeksaanpak voor het evalueren van de pilot. Het betreft een beschrijving van de methoden die moeten worden gebruikt om de verschillende onderdelen van het evaluatiekader uit de vorige paragraaf te vullen en de onderzoeksvragen te beantwoorden. In dit onderdeel beschrijven we de verschillende onderzoeksmethoden.⁶ In paragraaf 4.4 gaan we in meer detail in op de toepassing van de methoden. Bijlage D bevat een overzicht van welke methoden voor welk onderdeel van het evaluatiekader worden ingezet.

Een belangrijk aandachtspunt bij het opstellen van de onderzoeksopzet is dat er vooralsnog sprake is van weinig instroom en het de verwachting is dat het aantal deelnemers beperkt blijft. Dit betekent dat een effectmeting met een controlegroep niet haalbaar is. Het ligt daarom vooralsnog voor de hand om aan het einde van de pilot een procesevaluatie te doen, waarbij geen uitspraken worden gedaan over resultaten op impact-niveau en in beperkte mate op outcome-niveau. De procesevaluatie kan aanknopingspunten bieden voor verbetering in de uitvoering, die hopelijk leiden tot grotere instroom. In de procesevaluatie kan namelijk ook de vraag gesteld worden waarom de instroom achter blijft bij de verwachtingen. Hier gaan wij onder 4.4.1 verder op in.

We beschrijven enkele methoden waarmee er wel aandacht gegeven kan worden aan resultaten op outcome-niveau, voor het geval de opdrachtgever hieraan toch aandacht wil schenken in de evaluatie, al dan niet op een later moment. We sluiten dit onderdeel af met een beschrijving van twee scenario's ten aanzien van de in te zetten methoden. De twee scenario's betreffen enerzijds de situatie waar er inderdaad zeer weinig instroom in de pilot gerealiseerd wordt en anderzijds de situatie waarin de aantallen toch hoger uitvallen. In de eerstgenoemde situatie kan een *Single Case Experimental Design* (SCED) uitkomst bieden, waar in het tweede scenario de nadruk ligt op dossieronderzoek (zie hiervoor 4.5).

Wij zouden een combinatie van de volgende methoden inzetten voor het evalueren van de pilot, uitgevoerd door onafhankelijke onderzoekers:

- a. Deskresearch;
- b. Overzicht op basis van registratiegegevens;
- c. Dossieronderzoek;
- d. Interviews (met professionals en met deelnemers);
- e. Groepsbijeenkomst;
- f. Observatie;
- g. (SCED, alleen bij zeer lage aantallen deelnemers).

4.3.1 Deskresearch

Hoofdstuk 3 van dit rapport bevat een uitgebreide theoretische onderbouwing van de ToC en de geïdentificeerde randvoorwaarden voor effectief verplicht financieel toezicht. Dit vormt de basis voor de evaluatie van de pilot. Omdat het onderhavige onderzoek een langere looptijd heeft gehad, zal deze onderbouwing nog vrij recent zijn ten tijde van de evaluatie van de pilot, aangezien deze slechts een looptijd heeft van twee jaar. Voor de evaluatie kunnen de onderzoekers volstaan met een actualisatie van de deskresearch uit dit onderzoek, door nieuw uitgekomen publicaties op het onderwerp van financiële problematiek, het oplossen daarvan en de relatie met recidive te bestuderen.

In aanvulling op de actualiseringslag zouden ook relevante materialen die zijn opgesteld in het kader van de pilot moeten worden bekeken. Denk aan de opzet van de training inclusief trainingsmaterialen en een eventueel opgesteld handboek of protocol voor de coaching. Hieruit kan al ten dele worden opgemaakt of er in de training en coaching

⁶ In tegenstelling tot de voorgaande hoofdstukken verwijzen we hier niet naar specifieke wetenschappelijke literatuur. De meeste methoden die we inzetten zijn dusdanig bekend dat deze geen verdere toelichting behoeven. Daar waar het nieuwere en/of onbekendere methoden betreft, verwijzen we wel naar literatuur.

aandacht was voor de randvoorwaarden en zodoende of de werkzame mechanismen hierin aansluiten op wat er in de literatuur beschreven wordt over wat werkt en wat niet. De werkwijze in beide modaliteiten bestuderen biedt inzicht in de vraag of deze conform plan worden uitgevoerd en vervolgens kan besproken worden of protocollen in de praktijk ook toe te passen waren in de interviews. Zo kan er ook inzicht worden verkregen in de mate waarin deze zijn afgestemd op deelnemers met een lvb. Ook biedt dit handvatten voor het bespreken van de veelbelovendheid van de aanpak volgens de betrokken professionals (van RvdK, jeugdreclassering, OM).

4.3.2 *Overzicht op basis van registratiegegevens*

Registratiegegevens kunnen een belangrijke bron van informatie zijn voor de evaluatie. Op basis van relevante gegevens kan een beeld worden geschetst van de populatie en het bereik van de pilot. Er gelden echter wel twee randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan, die wij hierna verder toelichten:

- a. De registratielast mag niet of nauwelijks toenemen in het kader van de evaluatie;
- b. De gegevens moeten, bij grotere aantallen, eenvoudig op persoonsniveau uit het systeem te halen zijn.

Geen extra werklast

Enkele partijen gaven in de gesprekken aan zich zorgen te maken over de werklast van het registreren van de relevante data. Dit is een relevante opmerking aangezien de onderzoekers vanaf het begin van de opdracht hebben meegekregen om de werklast van de betrokken partijen zoveel mogelijk te beperken. Een (aanvullende) handmatige registratie zou waarschijnlijk tot een (te) grote registratielast bij de ketenpartners leiden. Daarnaast is het onderzoekstechnisch de vraag of het wenselijk is om betrokkenen indicatoren in te laten vullen die deels ook over hun eigen functioneren gaan.

Eenvoudig beschikbare gegevens

Wij hebben de registratiesystemen van de betrokken ketenpartners onderzocht op welke gegevens beschikbaar zijn om een cijfermatig overzicht van de pilot te kunnen geven en in hoeverre deze als managementinformatie beschikbaar zijn. De voornaamste conclusie die wij trekken op basis van de beschikbaarheid van gegevens is dat er relatief weinig gegevens op individueel niveau beschikbaar zijn of als managementinformatie zijn te downloaden. We lichten dit per relevante partij toe.⁷

De RvdK registreert de informatie die voortkomt uit zijn onderzoek in het LIJ. Het LIJ bevat de nodige relevante informatie voor ons onderzoek. Als voor een jeugdige deelname aan de pilot wordt geadviseerd, wordt dit in een vrij tekstveld geregistreerd, waardoor deze groep apart te selecteren is. Een groot deel van de relevante data bij de RvdK is op dit moment echter niet eenvoudig uit het systeem te exporteren;⁸ dat kan alleen door het systeem in te gaan (dossieronderzoek). Het onderzoek en advies dat de RvdK doet in een zaak bijvoorbeeld, is beschikbaar in de vorm van een pdf-document, maar conclusies daaruit kunnen niet op een geaggregeerd niveau worden uitgedraaid.

Voor de jeugdreclassering geldt grotendeels hetzelfde. Een groot deel van de informatie die naar aanleiding van het onderzoek van de RvdK in het LIJ wordt ingevuld, is ook beschikbaar bij de jeugdreclassering. Deze informatie is daar echter ook niet altijd eenvoudig te genereren. De jeugdreclassering vult in aanvulling op het LIJ ook zelf gegevens in, waarbij het bij enkele vragen gaat om een inschatting over de cliënt of informatie over de voortgang van het toezicht. Een deel van de registratiegegevens is wel eenvoudig uit de systemen te genereren voor de evaluatie; zie Tabel 2.

⁷ Relevante gegevens die het OM en ZM registreren (denk aan opgelegde straf en delict) komen ook terug in de registratie van de jeugdbescherming en betrekken we daar.

⁸ Vanuit het LIJ zijn op dit moment de scores op de twaalf domeinen geautomatiseerd uit de systemen te halen. Er wordt gewerkt aan het ontsluiten van alle geregistreerde informatie. Ten tijde van de evaluatie moet de actuele stand van zaken op dit punt worden opgevraagd.

In het kader van de training (modaliteit 1) wordt door de trainer de nodige informatie geregistreerd. Het betreft informatie op persoonsniveau ten behoeve van de terugkoppeling aan de jeugdreclassering. Het betreft onder andere informatie over de aanwezigheid, houding, wat de betreffende persoon heeft geleerd en op welke wijze de jeugdreclassering daaraan vervolg kan geven. Deze informatie betreft vrije tekst en is derhalve niet eenvoudig te gebruiken om indicatoren geautomatiseerd in te vullen.

In het kader van de coaching wordt voor elke deelnemer de nodige informatie geregistreerd. Dit betreft verslagen over de voortgang voor intern gebruik en periodieke rapportages aan de jeugdbescherming. Deze informatie is niet eenvoudig/automatisch beschikbaar te stellen; er is dossieronderzoek nodig om de relevante informatie te verzamelen. Dossieronderzoek zal dan ook een belangrijk onderdeel van de evaluatie worden. Dit beschrijven wij verder onder 4.3.3.

Gebruik registratiegegevens in het kader van de evaluatie

Op basis van het voorgaande moet worden geconcludeerd dat slechts een klein deel van de benodigde informatie eenvoudig uit de registratiesystemen kan worden uitgedraaid. Desalniettemin kan er van de deelnemers zelf wel een goed overzicht worden gemaakt op basis van de registratiegegevens. Bij de jeugdreclasseringsinstanties kan de groep deelnemers aan beide modaliteiten op basis van enkele achtergrondkenmerken met beschrijvende statistieken in beeld worden gebracht. Te denken valt aan verdeling qua leeftijd, woonsituatie, veroordeling op welk strafbaar feit en of de opgelegde modaliteit doorlopen is of niet. Mogelijk kan ook bij de RvdK een deel van de informatie geautomatiseerd worden verkregen zodat ook zicht is op de groep waar financieel toezicht geadviseerd is. Ook hier betreft het enkele achtergrondkenmerken, maar ook de scores op de verschillende domeinen van het LIJ die zicht geven op de meeste criminogene factoren.⁹ De rest van de informatie zou op basis van dossieronderzoek kunnen worden betrokken.

Daarnaast kan er van de groepstrainingen inzichtelijk worden gemaakt hoe de groep(en) was/waren samengesteld. Tabel 2 geeft een overzicht van de kenmerken die relevant zijn om cijfermatig te verzamelen. Deze gegevens kunnen in ieder geval bij Jeugdbescherming West geanonimiseerd worden uitgedraaid. Bij de WSS zal dit waarschijnlijk niet kunnen. Een compleet overzicht zal aangevuld moeten worden met dossieronderzoek (zie hierover ook 4.3.3). Als een jeugdige, om welke reden dan ook, helemaal niet start, zullen op basis van de overzichten van de RvdK en/of jeugdbescherming de achtergrondkenmerken worden verzameld.

⁹ Bij de gegevens van de Raad speelt dat er soms meerdere onderzoeken plaatsvinden in het kader van een delict waardoor het lastig kan zijn de juiste scores te verkrijgen.

Overzichtskennmerken	Indicator	Uitwerking	Bron: wie/waar
Kenmerken jongeren (individueel geadviseerd en opgelegd)	Geslacht	M/V	Registratie JBS of RvdK
	Leeftijd	Leeftijd	Registratie JBS of RvdK
	Zwaarte delict	Veroordeling op welk artikel/domeinscore LIJ	Registratie JBS of RvdK
	Woonsituatie	1. Bij ouders 2. Anders, namelijk	Registratie JBS of RvdK
	Lvb	Ja/Nee	Registratie JBS of RvdK
	Eindresultaat pilot	Doorlopen/niet helemaal doorlopen/niet gestart	Registratie jeugdreclassering
Kenmerken groepstraining (informatie over groep die is gestart)	Grootte groep	Aantal deelnemers	Registratie trainer
	Leeftijdsvariatie	Leeftijd deelnemers ¹⁰	Registratie trainer
	Geslachtsvariatie	Geslacht deelnemers	Registratie trainer
	Samenstelling groep	1. Strafrechtelijk/civiel? 2. Lvb/niet lvb	Registratie trainer
	Samenvatting uitkomsten afsluitende sessie	Weergave van wat de deelnemers geleerd hebben aan de hand van hun verhalen op de slotsessie.	Registratie trainer

Tabel 2. Overzichtskennmerken

4.3.3 Dossieronderzoek

Omdat slechts een deel van de informatie eenvoudig beschikbaar is, zal een belangrijk onderdeel van de evaluatie uit dossieronderzoek bij de RvdK en/of jeugdreclassering (Jeugdbescherming West en WSS) bestaan. Voor het dossieronderzoek moet een analysekader opgesteld worden waarin de indicatoren uit Tabel 1 zijn verwerkt, waarmee per zaak gestructureerd dezelfde informatie wordt opgehaald. In paragraaf 4.4 zetten we uiteen welke informatie precies bij beide organisaties uit de dossiers opgehaald moet worden.

De RvdK heeft relevante achtergrondkenmerken van de betrokkenen op een gestandaardiseerde manier geregistreerd. Ook bevatten de dossiers van de RvdK eerdere zaken waarin een jongere in aanraking is gekomen met het strafrecht, wat relevante contextinformatie kan opleveren. Belangrijke bevinding is dat de informatie over de financiële situatie van de jongeren vrij beperkt is in de dossiers en onderzoeksrapporten van de RvdK. Respondenten geven aan dat hier vaak pas later in de toezichtfase zicht op komt, of dat er slecht zicht blijft bestaan op eventuele schulden of inkomsten die jongeren hebben. De financiële coach die modaliteit 2 uitvoert, geeft aan hier vaak wel zicht op te krijgen in trajecten die zij momenteel doorloopt met volwassenen uit andere doelgroepen.

De jeugdreclassering ontvangt rapportages van de coach die in de dossiers te vinden zijn en een verslag van de trainingen. Hieruit kan, samen met het dossier en de informatie van de reclassering zelf, veel informatie worden opgehaald. De deelnemers aan de pilot zijn te identificeren in het systeem, evenals de modaliteit die zij hebben gevolgd en of zij deze hebben doorlopen of niet.¹¹ Deze informatie kan ook worden gebruikt om te bepalen of de juiste doelgroep is geselecteerd (jongeren in de juiste leeftijdscategorie, waarbij financiële of schuldenproblematiek een rol speelde in het gepleegde feit of op de achtergrond een rol speelt in het vertonen van crimineel gedrag).

Hoewel er sprake is van overlap tussen de gegevens van de RvdK en de jeugdreclassering, lijkt het er vooralsnog op dat dit niet voor alle informatie het geval is. Het lijkt daarom wenselijk om de informatie bij de RvdK te koppelen aan de informatie van de jeugdreclassering. In feite zou er dus op twee plaatsen dossieronderzoek plaatsvinden, waarbij deze informatie vervolgens wordt gekoppeld. De koppeling vindt bij voorkeur plaats op basis van een gepseudonimiseerde unieke indicator, waarmee de dossiers bij beide organisaties te identificeren zijn, maar niet herleidbaar zijn naar

¹⁰ Vooralsnog richt de pilot zich op deelnemers van 12 tot 18. Mocht deze doelgroep veranderen waardoor ook jongvolwassenen (adolescenten strafrecht) daar onderdeel van uitmaken, is het interessant om de groep tot 18 en daarboven met elkaar te vergelijken.

¹¹ In ieder geval bij Jeugdbescherming West, bij de WSS zal dit uit de dossiers moeten blijken.

personen.¹² Aangezien het privacygevoelige informatie betreft, is het van belang bijzondere aandacht te besteden aan de gegevens die worden geregistreerd uit de dossiers door de onderzoekers. De informatie mag niet tot personen herleidbaar zijn, dus namen, geboortedata, bsn-nummers en dergelijke moeten achterwege worden gelaten.

4.3.4 Interviews met professionals

Wij voorzien interviews met de betrokken professionals van de RvdK (raadsonderzoekers), het OM (jeugd-OvJ), de ZM (jeugdrechter), Jeugdbescherming West (werkzaam in jeugdreclassering), de WSS (idem), en de trainers en coach binnen de pilot. De interviews zouden gericht zijn op het bespreken van de onderstaande onderwerpen (waarvan de laatste drie onderwerpen minder relevant zijn om te bespreken met het OM). Deze gespreksonderwerpen vloeien voort uit de indicatoren uit Tabel 1 en dus uit de beleidsdoelstellingen van de pilot. De interviews zijn gericht op het ophalen van kwalitatieve informatie over de indicatoren op output en outcome niveau, alsook over de randvoorwaarden. De volgende onderwerpen zijn relevant:

- a. De gevolgde aanpak in de pilot en hoe deze tot stand is gekomen;
- b. Indien relevant: de oorzaken waardoor het aantal deelnemers achterblijft bij de verwachtingen;
- c. De samenwerking tussen ketenpartners;
- d. De werkzame mechanismen van de modaliteiten in de praktijk (of er voldaan wordt aan de randvoorwaarden);
- e. De professionals indruk van de veelbelovendheid van de aanpak (en waarop dat gebaseerd is);
- f. Hoe de deelnemers de modaliteiten hebben ervaren en hierover terugkoppelen;
- g. De betrokkenheid van ouders bij de modaliteiten;
- h. Of de professionals resultaten menen te zien op de outcome-niveau indicatoren.

Afhankelijk van het aantal deelnemers kan er worden gekozen om betrokkenen vaker te spreken en daarbij (anoniem) meer in te zoomen op specifieke casuïstiek.

4.3.5 Groepsbijeenkomst

In aanvulling op de interviews stellen we voor een groepsbijeenkomst te organiseren met vertegenwoordigers van de betrokken organisaties die we al hebben gesproken (RvdK, OM, jeugdreclassering, trainer/coach en eventueel JenV). Deze bijeenkomst dient met name de procesevaluatie, maar de deelnemers kunnen ook gezamenlijk reflecteren op de resultaten die de deelnemers laten zien. Dit biedt een genuanceerder beeld dan wanneer de respondenten hier individueel op bevraagd worden. Tussentijdse bevindingen uit de interviews kunnen ook meegenomen worden in deze bijeenkomst, zodat de ketenpartners op elkaars beelden van de pilot kunnen reageren.

In de bijeenkomst kunnen partij-overstijgende onderwerpen en specifieke casuïstiek worden besproken. Hierbij kan men met name denken aan succesfactoren en knelpunten die zich voor hebben gedaan in de ontwikkeling van specifieke deelnemers, op welke vlakken deze zich voordeden (bijvoorbeeld bij bepaalde randvoorwaarden uit de ToC) of bij welke ketenpartner. Zo ontstaat ook een beeld van hoe de samenwerking verloopt en op welke punten de overdracht van zaken mogelijk tot problemen leidt. In ketenwerkprocessen is men immers deels afhankelijk van wat de voorgaande partij aanlevert. De casuïstiek zou indien nodig anoniem besproken kunnen worden, waarbij de respondenten in de bijeenkomst de deelnemers aan de pilot niet bij naam noemen. Zij hoeven ook niet allemaal bekend te zijn met een deelnemer wil een casus interessant zijn om te bespreken, zolang de problematiek maar helder is. De onderzoekers hoeven ook geen herleidbare details mee te nemen in hun verslag, het gaat immers om de werkzame mechanismen (randvoorwaarden) in de modaliteiten.

¹² In het kader van onderhavig onderzoek is een privacy impact assessment (PIA) uitgevoerd voor het geval gegevens gekoppeld moeten worden. Het belangrijkste punt van aandacht is dat het bsn-nummer direct wordt gepseudonimiseerd en na het koppelen wordt verwijderd.

4.3.6 Interviews met deelnemers (en ouders)

Het is zeer wenselijk om ook de deelnemers, de jongeren zelf, te bevragen. Respondenten van de betrokken organisaties geven aan dat zij verwachten dat lange schriftelijke vragenlijsten of online enquêtes slecht zouden worden ingevuld en niet de benodigde informatie op zouden leveren. De doelgroep (in het algemeen jongeren die met het strafrecht in aanmerking komen) leent zich naar hun mening slecht voor het uitzetten van vragenlijsten. Zij zouden weinig bereid zijn om de tijd te nemen een uitgebreide lijst in te vullen en zouden ook wenselijke antwoorden geven of juist maar iets invullen als zij de vraag niet begrijpen.

We adviseren gezien het bovenstaande te werken met gestructureerde interviews en deze eventueel te combineren met korte gevalideerde vragenlijsten (waarbij die als vragen worden gesteld). Deze kunnen ter plaatse gehouden worden, aansluitend op een afspraak met de jeugdreclassering, de coach of na een training. Daarmee zou de kans op medewerking het grootst zijn en de meeste informatie worden verzameld. In deze korte gesprekken zou op een begrijpelijke manier (taalgebruik op B1-niveau) een aantal duidelijke vragen kunnen worden gesteld over diverse onderwerpen met betrekking tot de opgelegde modaliteit en het effect daarvan op henzelf. Jongeren zelf zouden een indicatie kunnen geven van het effect van het volgen van de modaliteit op hun formele en informele schulden (uit het criminele circuit), waar andere bronnen hier waarschijnlijk geen informatie over zullen bevatten. Eventueel kan voor vragen gebruik worden gemaakt van specifiek voor de doelgroep ontwikkelde vragenlijsten, zoals de exit-vragenlijst jeugd- en opvoedhulp. Daarnaast zouden ook enkele ouders geïnterviewd kunnen worden om zicht te krijgen op hun rol (en dus betrokkenheid) en de kenmerken van het gezin. Via de jeugdreclassering kan aan ouders gevraagd worden of zij bereid zijn deel te nemen aan een dergelijk gesprek. Met toestemming van de ouders kunnen hun contactgegevens met de onderzoekers gedeeld worden.

4.3.7 Observatie

De onderzoekers kunnen door middel van observatie bij de trainingen aanvullende inzichten opdoen over de uitvoering van de modaliteit in de praktijk. Dit zou met name informatie zijn over de randvoorwaarden zoals beschreven voor de pilot. Te denken valt aan:

- a. De motivatie van de jongeren;
- b. Of er een vertrouwensband is tussen de professionals en de jongeren;
- c. De groepsdynamiek in de trainingen (modaliteit 1);
- d. Of er aandacht is voor jongeren met een lvb en de aanpak voldoende op hen is aangepast.

De vraag is wel in hoeverre observatie leidt tot ander of ongewenst gedrag van de betrokkenen en daardoor negatieve gevolgen heeft voor de training of coaching. Vanwege de minder persoonlijke aard van de trainingen zou observatie bij modaliteit 1 meer voor de hand liggen dan het observeren van een coaching gesprek. Het bijwonen van een coaching sessie zou door de persoonlijke en gevoelige aard van deze gesprekken waarschijnlijk te veel effect hebben op de sessie om een representatief beeld te geven. Deze methode kan vanwege de mogelijk negatieve effecten met name bij weinig deelnemers aan de pilot worden overwogen. Bij grotere aantallen (richting twintig deelnemers) kan beter gebruik worden gemaakt van de uitkomsten van het dossieronderzoek omdat deze een breder beeld schetsen. Video-opnames zouden ook kunnen worden overwogen als alternatief, maar daarbij zou ook de extra werklast voor de coach of trainer in overweging genomen moeten worden.

4.3.8 *Meten van effect: Single Case Experimental Design studie (SCED)*

De kans bestaat dat het aantal deelnemers zodanig laag blijft (<10 in totaal¹³) dat de totale informatie die opgehaald kan worden over de resultaten van de pilot uit de dossiers van de deelnemers nog altijd beperkt is. Eventuele resultaten zijn bij dergelijk kleine aantallen niet generaliseerbaar, waarmee geen algemene uitspraken kunnen worden gedaan over de werking van de pilot. Mocht dit het geval zijn, of mochten de betrokkenen toch een effectmeting van de pilot noodzakelijk en een procesevaluatie niet afdoende vinden, bestaan er onderzoeksmethoden waarmee het effect van een interventie bij zeer kleine aantallen waarnemingen bestudeerd kan worden. In het geval van deze pilot zou een SCED mogelijk een alternatief zijn. Zie voor meer informatie bijvoorbeeld Smith (2012) of Maric (2020). Zoals eerder gesteld, adviseren wij echter eerst een procesevaluatie uit te voeren die kan helpen in deze beginfase van de pilot de instroom te vergroten.

In het design van een SCED-studie is het aantal en typen fasen en aantal metingen bepalend, niet de groepsgrootte. Door de metingen in de verschillende fasen van behandeling (voormeting, behandeling, nameting en follow-up) te verzamelen, kunnen de verschillen in de meetresultaten tussen deze fasen worden vergeleken. Dit kan door de interventies systematisch te beschrijven en vooral de gedane aanpassingen gedurende het onderzoekstraject bij te houden. Er zijn twee in het oog springende uitdagingen bij een dergelijke opzet. Ten eerste impliceert een SCED-studie dat het volgen van een deelnemer bij aanvang van het financieel toezicht zou moeten gebeuren, terwijl de pilot al is gestart. Dit zou betekenen dat de evaluatie zo snel mogelijk zou moeten worden gestart, terwijl op dit moment nog geen zicht is op het aantal deelnemers. Ten tweede vraagt de methode dat deelnemers intensief worden gevolgd en op meerdere momenten worden geïnterviewd. De vraag is in hoeverre de jeugdigen daartoe bereid zijn en blijven gedurende het traject.

4.4 **Uitwerking procesevaluatie**

In deze paragraaf werken wij de door ons geadviseerde onderzoeks-aanpak verder uit. We beschrijven per betrokken organisatie welke informatie opgehaald moet worden ten aanzien van de indicatoren uit het evaluatiekader, waar de betreffende informatie te vinden is en welke inzichten de informatie dient op te leveren ten behoeve van de evaluatie. Het aantal dossiers dat bestudeerd wordt, interviews dat gehouden wordt en bijeenkomsten dat georganiseerd wordt, zal afhankelijk zijn van het beschikbare budget voor de evaluatie. Wij beschrijven hier de uitvoering van een procesevaluatie, waarin in de verschillende onderdelen wel kwalitatief informatie kan worden opgehaald over indicatoren op outcome niveau. Hiermee kan er wel een beeld gevormd worden van de veelbelovendheid van de pilot.

4.4.1 *Raad voor de Kinderbescherming*

De RvdK heeft als adviserende partij van de modaliteiten een sleutelrol in de trajecten voor individuele deelnemers, maar ook voor de pilot als geheel. De onderstaande tabel geeft de informatie weer die van belang is om op te halen bij de RvdK. Hierbij houden we dezelfde opmaak aan als in Tabel 1.

¹³ De grens van tien is vrij arbitrair. Er is geen duidelijke (wetenschappelijke) grens waarbij de ene methode beter is dan de andere. Mocht worden overgegaan tot een effectevaluatie, dan kan het beste op dat moment de balans worden opgemaakt en gekeken worden welke onderzoeksmethode zich het beste leent en ook welke het meest efficiënt is.

Onderdeel ToC	Indicator (onderzoeksvraag)	Uitwerking
Output (directe resultaten)	Totstandkoming pilot conform plan en met goede samenwerking (1, 2)	1. Pilot vormgegeven conform plan 2. Samenwerking ketenpartners goed verlopen
	Voldoende instroom jongeren (3, 8)	1. Aantal deelnemers pilot (opgesplitst in aantal adviezen, opleggingen en deelnemers) 2. Juiste deelnemers 3. Mate modaliteit doorlopen
	Aanpak veelbelovend volgens professionals (4)	Verwachting en ervaring professionals van/met pilot
Outcome (resultaten bereikt bij doelgroep)	Afname schulden (9)	1. Afname schulden 2. Hoogte schulden (voor en na) 3. Type schulden/schuldeisers
Randvoorwaarden	Juiste doelgroep wordt bereikt	Aanpak is relevant voor deelnemers
	Afstemming tussen ketenpartners over bredere aanpak	1. Overleggen (MDO's) 2. Informeel contact

Tabel 3. Verhouding evaluatiekader tot RvdK

Bij de RvdK ligt de nadruk van de onderzoeksactiviteiten dus op het laten instromen van de (juiste) doelgroep, inclusief de onderbouwing voor het adviseren van de modaliteit (informatie over financiën), en op de samenwerking tussen de pilotpartners onderling. Bij de RvdK voorzien we dan ook dossieronderzoek en interviews.

Bij de RvdK is dan ook de volgende informatie beschikbaar en relevant om op te halen in het dossieronderzoek:

- Financiële situatie van de jongere (voor zover vastgelegd in het LIJ, waarschijnlijk niet veel input);
- Het advies naar aanleiding van het raadsonderzoek met daarin de toelichting over waarom financieel toezicht (modaliteit 1 of 2) wordt geadviseerd;
- Relevante dossierstukken, zoals het proces-verbaal van de politie (met mogelijke informatie over financiële situatie), de OM-straftbeslissing, dagvaarding en/of het rechterlijk vonnis, dit laatste laat ook zien of de bijzondere voorwaarde tot financieel toezicht daadwerkelijk is opgelegd;
- Detailinformatie uit het LIJ (antwoorden op alle losse items);
- Achtergrondkenmerken over deelnemers die niet automatisch te exporteren zijn, zoals de risicotaxatie.

Om dat mogelijk te maken, is het van belang dat de jongeren voor wie financieel toezicht wordt geadviseerd te herkennen zijn in het systeem.¹⁴

De interviews bij de RvdK worden gehouden met in ieder geval:

- Beleidsmedewerker(s) betrokken bij het opzetten van pilot (die deelnamen aan de werkgroep) en betrokken bij het implementeren van de pilot binnen de RvdK;
- Raadsonderzoekers die onderzoek uitvoeren naar de zaken die nieuw binnenkomen. Zij spreken met de jongeren en hun voogd(en), vullen het LIJ in en komen tot een advies voor OM of rechter voor het opleggen van één van de modaliteiten;
- Teamleiders, omdat zij een meer overkoepelend beeld hebben van hoe medewerkers omgaan met de mogelijkheid om één van de modaliteiten op te leggen en de bekendheid met deze mogelijkheid.

De onderwerpen die met de medewerkers en teamleiders van de RvdK worden besproken zijn in ieder geval:

- De gevolgde aanpak in de pilot en hoe deze tot stand is gekomen:
 - Samenwerking in de werkgroep bij het opzetten van de pilot;
 - Hoe informatie over de pilot verspreid is binnen de organisatie;
 - Knelpunten en succesfactoren in het tot stand komen van de pilot.
- Oorzaken waardoor het aantal deelnemers achterblijft bij de verwachtingen:
 - Bekendheid met de pilot;
 - Aanwezigheid van de juiste doelgroep;
 - Mate waarin er zicht is op financiën (en dus redenen voor het adviseren van een bijzondere voorwaarde);

¹⁴ De Raad registreert handmatig in een vrij tekstveld of financieel toezicht wordt geadviseerd. Een dergelijke werkwijze heeft als risico dat dit kan worden vergeten en dat niet de volledige doelgroep kan worden geselecteerd.

- c. De samenwerking tussen ketenpartners (in de uitvoering van de pilot);
- d. Hun indruk van de veelbelovendheid van de aanpak (en waarop dat gebaseerd is).

Tot slot is het aanvullende vraagstuk van het achterblijven van de instroom er één die met name bij de RvdK onderzocht zou moeten worden. Dit onderwerp komt in de interviews al aan bod, maar er kan meer aandacht worden besteed aan deze vraag. Eén manier om dit te doen zou zijn om in het systeem van de RvdK te zoeken op zaken waarin bepaalde delicten gepleegd zijn, die enige relevantie hebben in het kader van de pilot. Te denken valt aan delicten met een financieel aspect of motief. Vervolgens kunnen over deze zaken enkele gegevens uitgedraaid worden, zoals het veld waarin aangegeven zou worden of er financieel toezicht is geadviseerd en welke medewerker het onderzoek heeft uitgevoerd. Op basis van deze informatie kunnen dan nog aanvullende interviews gehouden worden over welke overwegingen er speelden bij het uiteindelijke advies en waarom financieel toezicht daarvan geen onderdeel uitmaakte.

4.4.2 Openbaar Ministerie

Het OM wordt in de evaluatie met name betrokken om zicht te krijgen op de voorkant van het proces, samenwerking tussen pilotpartners en de overwegingen om al dan niet een bijzondere voorwaarde van financieel toezicht op te leggen.

Onderdeel ToC	Indicator (onderzoeksvraag)	Uitwerking
Output (directe resultaten)	Totstandkoming pilot conform plan en met goede samenwerking (1, 2)	1. Pilot vormgegeven conform plan 2. Samenwerking ketenpartners goed verlopen
	Voldoende instroom jongeren (3, 8)	1. Aantal deelnemers pilot 2. Juiste deelnemers 3. Mate modaliteit doorlopen
	Aanpak veelbelovend volgens professionals (4)	Verwachting en ervaring professionals van/met pilot

Tabel 4. Verhouding evaluatiekader tot OM

Met het OM worden alleen gesprekken gehouden met de betrokken beleidsmedewerkers bij de pilot en een aantal jeugdofficieren. Met de voorgaande respondenten wordt het opzetten van de pilot en samenwerking met andere partners besproken, evenals hoe de implementatie is verlopen binnen het OM en hoe de nieuwe bijzondere voorwaarde ontvangen is. De jeugdofficieren worden gesproken om hun verwachtingen bij de pilot op te halen, informatie te verzamelen op de indicator aangaande de veelbelovendheid van de aanpak volgens professionals en over hun overwegingen bij het al dan niet opleggen of eisen van financieel toezicht. Dit laatste kan eveneens inzicht opleveren in het achterblijven van de instroom.

4.4.3 Rechtspraak

De Rechtspraak heeft een kleine, maar belangrijke rol in de pilot. Zij leggen het verplichte toezicht op en moeten tevens oordelen over zaken waarbij de jeugdige zich onvoldoende aan de voorwaarden houdt. We stellen voor om een interview met een of twee kinderrechters te houden. In de interviews zouden de volgende onderwerpen centraal moeten staan:

- a. Bekendheid met de (werkwijze van) de pilot;
- b. Ervaringen met het al dan niet opleggen van het verplicht financieel toezicht;
- c. Ervaringen met zaken waar niet aan de voorwaarden ten aanzien van het verplicht financieel toezicht wordt voldaan.

Het verdient aanbeveling het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) van de Raad voor de rechtspraak tijdig te benaderen met een verzoek om medewerking aan het onderzoek zodat zij voldoende tijd hebben om over het verzoek te besluiten.

4.4.4 Jeugdbescherming West en William Schrikker Stichting

Jeugdbescherming West en de WSS zijn beide jeugdreclasserders binnen de pilot. Bij hen worden registratiegegevens opgevraagd, dossieronderzoek uitgevoerd en interviews gehouden. De registratiegegevens beschrijven we onder 4.3.2. Hier gaan we in meer detail in op welke informatie in de dossiers opgehaald moet worden en welke onderwerpen in de interviews aan bod moeten komen. Voor een overzicht van de indicatoren die relevant zijn om informatie voor te verzamelen bij de jeugdreclassering verwijzen we naar Tabel 1. De dossiers van de jeugdreclassering zijn de voornaamste bron van informatie in de evaluatie, waarmee bijna alle indicatoren van belang zijn.

Bij de jeugdreclassering is de volgende informatie op te halen uit de dossiers:

- a. Welke modaliteit is opgelegd;
- b. Of de modaliteit is doorlopen;
- c. Periodieke voortgangsrapportages van de coach over modaliteit 2, hierin wordt informatie vastgelegd over:
 - i. Situatie;
 - ii. Schuldenlast (inclusief type/oorzaak schulden; op het niveau van de coach is eventueel informatie over schulden in het informele circuit beschikbaar);
 - iii. Gedrag en ontwikkeling;
 - iv. Doelen om te behalen;
 - v. Benodigde acties voor te behalen doelen;
 - vi. De ontwikkeling op (schaal van onvoldoende, voldoende of goed):
 - Inkomsten op orde;
 - Vaste lasten betalen;
 - Financieel overzicht;
 - Financiële kennis;
 - Financieel zelfredzaam.
- d. Kwalitatieve informatie over de training (modaliteit 1) in verslaglegging voortgang/terugkoppeling van de trainer over deelnemers;
- e. Kwalitatieve informatie over de voortgang van het reclasseringstoezicht in het algemeen;
- f. Achtergrondkenmerken over deelnemers in het evaluatiekader, die niet automatisch te exporteren zijn.

In de interviews worden de volgende partijen betrokken:

- a. Beleidsmedewerker(s) betrokken bij het opzetten van de pilot (die deelnamen aan de werkgroep) en betrokken bij het implementeren van de pilot binnen Jeugdbescherming West en de WSS;
- b. Reclasseringsmedewerkers van zowel Jeugdbescherming West en de WSS die toezicht hebben gehouden op deelnemers aan de pilot.

Met hen worden de volgende onderwerpen besproken:

- a. De gevolgde aanpak in de pilot en hoe deze tot stand is gekomen:
 - i. Samenwerking in de werkgroep bij het opzetten van de pilot;
 - ii. Hoe informatie over de pilot verspreid is binnen de organisatie;
 - iii. Knelpunten en succesfactoren in het tot stand komen van de pilot;
- b. Oorzaken waardoor het aantal deelnemers achterblijft bij de verwachtingen:
 - i. Aanwezigheid van de juiste doelgroep;
 - ii. Mate waarin er zicht is op financiën (en dus redenen voor het adviseren van een bijzondere voorwaarde);
- c. De samenwerking tussen ketenpartners (in de uitvoering van de pilot) en met de uitvoerders van de modaliteiten;
- d. Hun indruk van de veelbelovendheid van de aanpak (en waarop dat gebaseerd is);
- e. Ervaringen van deelnemers aan de pilot die zij begeleiden of begeleid hebben;
- f. Eventuele veranderingen in de financiële en persoonlijke situatie van deelnemers aan de pilot:
 - i. Indien er veranderingen zijn opgetreden: of er werkzame elementen te onderscheiden zijn in de modaliteit die de deelnemers hebben gevolgd.

4.4.5 Modaliteit 1 en 2: training en coaching

Belangrijk onderdeel van de evaluatie zijn de twee modaliteiten en professionals die deze uitvoeren. Deze bieden het meeste inzicht in de werkzame mechanismen van de pilot, omdat zij de daadwerkelijke interventie zelf omvatten. De nadruk op de op te halen informatie bij de modaliteiten ligt dan ook de vraag of de uitvoering van de interventies is verlopen zoals bedoeld en op de randvoorwaarden. De ToC (en bijbehorende literatuurstudie en interviews) biedt immers voorwaarden waaraan de interventies moeten voldoen willen deze het beoogde effect tot gevolg (kunnen) hebben.

Onderdeel ToC	Indicator	Uitwerking
Randvoorwaarden	Betrokkenheid ouders (of andere relevante naaste/betrokken volwassene).	Mate waarin ouders of andere betrokken volwassenen betrokkenheid tonen bij de financiële situatie van de jongere en de modaliteit.
	Aansluiting op belevingswereld en situatie van jongere.	1. Begrijpelijk. 2. Relevant.
	Motivatie/motiveren jongeren.	1. Deelname (aantallen). 2. Enthousiasme in groep en voor coach. 3. Idee bij jongeren dat zij er iets aan zullen hebben.
	Groepsdynamiek in modaliteit 1.	1. Voldoende aantallen in groepen. 2. Bevorderende groepsdynamiek aanwezig.
	Vertrouwensband met trainer/coach.	Jongere heeft vertrouwen in coach, durft eerlijk te zijn.
	Juiste doelgroep wordt bereikt.	Aanpak is relevant voor deelnemers.
	Afstemming tussen ketenpartners over bredere aanpak.	1. Overleggen (MDO's). 2. Informeel contact.
	Voldoende aandacht voor en afstemming op de lvb-doelgroep.	1. B1 niveau materialen (met visuele uitingen). 2. Begrijpelijkheid training en coaching voor lvb. 3. Aparte groepen in training.
	Self-efficacy deelnemers vergroot.	Toename zelfredzaamheid en zelfvertrouwen deelnemers.

Tabel 5. Randvoorwaarden modaliteiten 1 en 2 uit het evaluatiekader

De groepstraining wordt in de evaluatie betrokken door de registratie van de trainer te raadplegen, interview(s) te houden met de trainer(s) die de modaliteit uitvoeren en eventueel doordat de onderzoekers een trainingssessie observeren. Hoe we de deelnemers zelf betrekken in het onderzoek beschrijven we onder 4.4.6.

De rapportages van de coach over de individuele deelnemers maken deel uit van het dossieronderzoek bij de jeugdreclassering. Om deze reden hoeft de coach ook geen parallelle registratie te voeren. Bij de trainer is het belangrijk de volgende registratiegegevens op te halen:

- Aantal deelnemers in de verschillende groepen;
- Samenstelling van de groepen die meededen aan de trainingssessies (achtergrondkenmerken zoals omschreven onder 4.3.2);
- Of er deelnemers met een lvb aanwezig waren.

In de interviews met de trainer(s) en coach komen de volgende onderwerpen aan bod:

- Werkten de deelnemers mee aan de opgelegde modaliteit? Zo ja, waarom wel? Zo nee, waarom niet? Waren er deelnemers die gedeeltelijk meewerkten? Wat waren daar redenen voor?
- Werden de modaliteiten conform plan uitgevoerd? Zo niet, wat voor knelpunten liepen jullie tegenaan?
- Werd er voldaan aan de randvoorwaarden?
 - Werden/waren de ouders betrokken in het proces?
 - Lukte het de jongeren te motiveren om mee te doen?
 - Lukte het een vertrouwensband op te bouwen met de deelnemers?
 - Is de training/coaching afgestemd op de lvb-doelgroep? (Zijn hier aparte groepen voor ingericht?)
- In welke mate hebben de deelnemers het proces (succesvol) doorlopen?
- Is er bij de deelnemers aan de pilot sprake van een afname in schulden te zien?
- Hebben de deelnemers aan de pilot (een beter) perspectief voor een gezonde financiële huishouding?

-
- g. Zijn deelnemers aan de pilot zich bewust(er) van de alternatieve keuzes die zij kunnen maken met betrekking tot hun financiën?
 - h. Is de algemene kennis over financiën van de deelnemers toegenomen?

Zoals eerder beschreven kan het nuttig zijn om te observeren bij een trainingssessie of groep. Daarbij zouden de onderzoekers ook met name aandacht besteden aan de indicatoren aangaande de randvoorwaarden uit de ToC.

4.4.6 *Deelnemers en hun ouders*

De deelnemers zelf zijn een belangrijke bron van informatie, die op bepaalde indicatoren de meest accurate informatie kunnen geven. Zoals eerder omschreven moet er veel aandacht besteed worden aan het benaderen van de deelnemers op een manier waar zij aan mee willen werken en die ervoor zorgt dat zij geen wenselijk geachte antwoorden geven. De ketenpartners uit de pilot raden aan dit in korte gesprekken te doen. Daarbij kan een standaard vragenlijst worden ingezet. Deze kan dan ook aangepast worden aan een begrijpelijk (B1-) niveau, wat de onderzoekers kan helpen in het voeren van de gesprekken. Indien mogelijk worden ook de ouders van een aantal deelnemers gesproken.

In ieder geval zouden de volgende onderwerpen aan bod moeten komen in deze gesprekken:

- a. De ervaring van de deelnemers met de training of coaching;
- b. Het nut van de interventie in hun ogen;
- c. Of zij deze begrijpelijk vonden;
- d. De mate waarin zij nieuwe dingen hebben geleerd en denken deze toe te zullen passen;
- e. De mate waarin hun ouders betrokken waren;
- f. Indien relevant: of zij (nu) het idee hebben dat zij hun financiële problemen kunnen oplossen (op termijn).

4.5 **Meten van resultaten: scenario's afhankelijk van het aantal deelnemers aan de pilot**

Zoals eerder in dit hoofdstuk reeds is aangegeven, is de precieze invulling van de evaluatie, met name wat betreft het meten van effecten, mede afhankelijk van het aantal deelnemers. Er is op dit moment nog niet met zekerheid te zeggen welke aantallen dit zal betreffen. Daarom beschrijven we in dit onderdeel twee aanpakken: een met een SCED en een zonder. De scenario's bieden twee manieren om resultaten in grotere mate mee te nemen in de evaluatie, afhankelijk van het aantal deelnemers.

De keuze voor welke variant zou afhankelijk moeten zijn van een aantal factoren:

- a. Totaal aantal deelnemers: hoe hoger het aantal deelnemers, hoe eerder een evaluatie zonder SCED voor de hand ligt;
- b. Inschatting in hoeverre deelnemers (jeugdigen) bereid zijn tot de intensieve inzet die nodig is voor een SCED;
- c. De mate waarin de tijdsinvesteringen van een dergelijk onderzoek in verhouding staan tot de mogelijke resultaten;
- d. Het moment waarop de keuze voor één van beide opties moet worden gemaakt.

Er is hiernaast nog een derde mogelijkheid, namelijk op korte termijn geen effectevaluatie uitvoeren. Dit biedt de gelegenheid om, als de uitkomsten van de procesevaluatie daar aanleiding toe geven, de pilotwerkwijze bij te stellen. Wellicht kan dan op termijn een effectevaluatie worden uitgevoerd met betrekking tot de aangepaste werkwijze.

4.5.1 *Evaluatie met SCED*

Bij de evaluatie met SCED wordt minstens de helft van de deelnemers intensief gevolgd. Dit levert informatie op voor zowel de proces- als effectevaluatie. Een belangrijke kanttekening bij een SCED-studie is dat er wel voldoende tijd moet zijn om deelnemers en professionals op meerdere momenten te spreken. Hier moet rekening mee worden gehouden in

het plannen van de evaluatie. Dit betekent dat de evaluatie eigenlijk zou moeten beginnen als de pilot nog loopt, zodat ten minste een aantal deelnemers van het begin tot het einde gevolgd kunnen worden. De volgende onderzoeksmethoden zouden in dit scenario ingezet worden:

- a. Deskresearch (zoals beschreven onder 4.3.1);
- b. Gedetailleerd dossieronderzoek van de betreffende dossiers;
- c. Interviews met de betreffende deelnemers (en enkele ouders) voor, tijdens en na het volgen van de modaliteit, waarbij meerdere keren gesproken moet worden met de deelnemers in iedere fase;
- d. Interviews met de betrokken professionals in een zaak op meerdere momenten (in ieder geval aan het begin, in het midden en eind van de bijzondere voorwaarde);
- e. Groepsbijeenkomst waarbij de casussen worden besproken (zoals omschreven in 4.3.5);
- f. Indien mogelijk observatie van twee trainingsmomenten dan wel het bekijken van video-opnames of het beluisteren van geluidsopnames.

Daarnaast worden, voor zover eenvoudig beschikbaar, de kenmerken van alle deelnemers in kaart gebracht en wordt in ieder geval inzichtelijk gemaakt hoe vaak er sprake is van een advies, hoe vaak dat wordt overgenomen door het OM en de rechter en hoe vaak het toezicht uiteindelijk (succesvol) wordt afgerond. In aanvulling hierop wordt aan de hand van enkele aanvullende interviews het proces verder in kaart gebracht.

Bij een dergelijk laag aantal deelnemers verdient het aanbeveling om ook te onderzoeken hoe het komt dat er uiteindelijk weinig deelnemers aan de pilot zijn. Dit kan gebeuren aan de hand van gegevens in de registratie van de RvdK, gericht dossieronderzoek (van een steekproef) in hun systeem en interviews met de betrokkenen uit die zaken. Hierbij kan een steekproef worden geselecteerd op voor de hand liggende delicten als vermogensmisdriven en/of diefstal.

4.5.2 Evaluatie bij grotere aantallen deelnemers

De tweede variant betreft een breder dossieronderzoek. In plaats van het inzoomen op enkele specifieke deelnemers wordt aan de hand van dossieronderzoek een integraal beeld van de deelnemers geschetst. Daarbij is zowel aandacht voor de proces- als effectevaluatie. Dit gebeurt aan de hand van:

- a. Deskresearch;
- b. Algemeen dossieronderzoek van alle dossiers van advies tot uitvoering;
- c. Interviews met vijf deelnemers (en enkele ouders);
- d. Interviews met de betrokken professionals in de uitvoering en van beleid per ketenpartner (trainer, coach, jeugdreclassering, RvdK, OM) waarbij ook aandacht wordt besteed aan de specifieke casussen van de vijf deelnemers vanuit meerdere gezichtspunten ;
- e. Groepsbijeenkomst met betrokken professionals (zoals omschreven in 4.3.5).

Ook in dit scenario zou overwogen moeten worden om te onderzoeken hoe het komt dat het aantal deelnemers achterblijft (zoals beschreven onder 4.4.1).

5 Samenvatting en beantwoording onderzoeksvragen

In dit hoofdstuk geven wij een samenvatting van de voorgaande hoofdstukken en beantwoorden wij beknopt de onderzoeksvragen geformuleerd voor dit onderzoek. De vragen zijn onderverdeeld naar het evalueren van de uitvoering van de pilot (procesevaluatie) enerzijds en de resultaten van de pilot anderzijds (effectevaluatie).

5.1 Onderzoek op hoofdlijn

In dit onderdeel vatten we de achtergrond en aanleiding van het onderzoek samen. Vervolgens beschrijven we beknopt het theoretisch kader dat we hebben opgesteld. Het theoretisch kader vormt de basis van het evaluatiekader. Dat wordt in paragraaf 5.2 beschreven door de onderzoeksvragen te beantwoorden. We sluiten dit onderdeel af met een beschouwing op in hoeverre het zinvol is om een effectevaluatie uit te voeren.

5.1.1 Achtergrond en aanleiding

Naar aanleiding van een motie van Nispen en Van Oosten is in Den Haag een pilot gestart waarbij jeugdigen verplicht financieel toezicht opgelegd kunnen krijgen. Dit toezicht bestaat uit twee vormen (ook wel modaliteiten): een training om de financiële vaardigheden te verbeteren en coaching met hetzelfde doel. Op basis van het onderzoek van de RvdK kan het OM of de rechter besluiten om een van de vormen op te leggen. De jeugdreclassering ziet vervolgens toe dat de opgelegde modaliteit ook daadwerkelijk wordt ingezet.

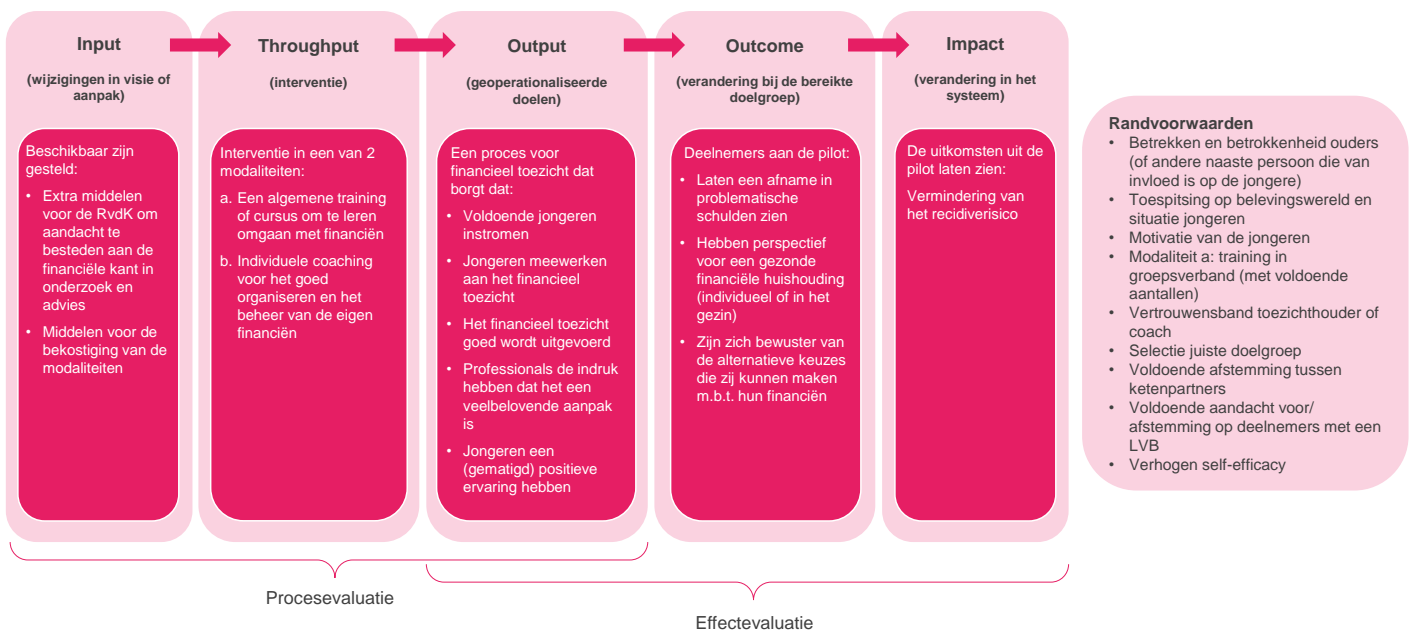
De vraag of verplicht financieel toezicht kan bijdragen aan het verminderen van recidive leeft al langer. Daarom is bij de start van de pilot besloten om een evaluatiekader te ontwikkelen zodat de uitkomsten van de pilot kunnen worden gemeten. Het WODC heeft Significant APE de opdracht gegeven het evaluatiekader op te stellen.

De pilot is in september 2020 gestart. Ruim een halfjaar later zijn de eerste twee deelnemers aan de pilot een feit. Dit aantal blijft achter bij de verwachtingen: enkele tientallen deelnemers over de looptijd van twee jaar.

5.1.2 Het theoretisch kader

Aan de hand van literatuuronderzoek en interviews met betrokkenen bij de pilot, evenals enkele wetenschappers, is een theoretisch kader opgesteld. Dit heeft geresulteerd in een ToC waarin wordt beschreven hoe de pilot bedraagt aan het verminderen van recidive en een overzicht van randvoorwaarden waaraan de modaliteiten moeten voldoen om effectief te zijn. Figuur 2 geeft de ToC van de pilot verplicht financieel toezicht weer.

Er is een aantoonbaar verband tussen het hebben van financiële problemen en recidive. Door te werken aan de schulden en het verbeteren van het financiële inzicht wordt de kans op recidive verminderd. Bij de doelgroep van de pilot, jeugdigen van 12 tot 18 jaar, is er echter minder bekend over dit verband (Koenraadt et al., 2020). Er zijn wel ervaringen uit een eerdere pilot dat het lastig is om deelnemers in de leeftijdscategorie van 16 tot 23 vrijwillig te laten deelnemen aan financieel toezicht (Weijers, 2019). Daarnaast speelt mee dat iemand pas vanaf 18 jaar zelf verantwoordelijk is voor zijn of haar schulden (De Jong, 2017). Het evalueren van de pilot kan een nuttige bijdrage leveren aan de inzichten over deze doelgroep.



Figuur 2. Theory of change en randvoorwaarden

De output en outcome uit de ToC zijn vertaald naar concrete indicatoren (zie Tabel 1) zodat duidelijk is welke elementen moeten worden gemeten in de evaluatie. De randvoorwaarden geven aan waaraan de modaliteiten en begeleiding van de jeugdreclassering moeten voldoen. Denk aan de mate waarin ouders worden betrokken, in hoeverre wordt aangesloten bij de belevingswereld van jongeren en in hoeverre er afstemming plaats vindt met de overige probleemgebieden van jongeren. Ook de randvoorwaarden zijn vertaald naar concrete indicatoren (zie Tabel 1).

5.1.3 *Beschouwing: op korte termijn inzetten op een procesevaluatie*

In paragraaf 5.2 gaan we in op de opzet van de proces- en effectevaluatie. Het is goed deze paragraaf in perspectief te zetten. Gezien het lage aantal deelnemers en de onzekerheid of dit op korte termijn verandert, is het namelijk de vraag of het zinvol is om na afloop van de twee jaar die de pilot duurt een effectevaluatie uit te voeren. De overwegingen die daarbij meespelen zijn de volgende:

- Voorsnog is onduidelijk waarom de aantallen zo laag zijn. Het uitvoeren van een procesevaluatie kan inzicht geven in deze redenen. Indien mogelijk kan de werkwijze van de pilot verder worden aangepast zodat er wel voldoende deelnemers zijn en een effectevaluatie op termijn wel mogelijk is;
- Het is zeer de vraag of de effectevaluatie onder de huidige omstandigheden antwoord gaat geven op de onderzoeksvragen. De aantallen zijn mogelijk te klein om conclusies te trekken. En ook in praktische zin kan het lage aantal deelnemers leiden tot problemen: zo is het de vraag of er voldoende deelnemers zijn om training te kunnen geven. De effectevaluatie vraagt wel de nodige inzet en inspanningen terwijl onzeker is of het tot bruikbare uitkomsten leidt.
- Tot slot speelt timing een rol: de keuze voor de methode van onderzoek voor de effectevaluatie moet op korte termijn genomen worden terwijl op dat moment nog niet met zekerheid gezegd kan worden hoe de aantallen zich ontwikkelen.

Wij adviseren om de evaluatie op dit moment te beperken tot een procesevaluatie. Deze zou al gedurende de looptijd van de pilot plaats kunnen vinden zodat de bevindingen kunnen worden betrokken bij het verbeteren van de werkwijze.

Pas als blijkt dat er voldoende deelnemers zijn, lijkt het zinvol om opnieuw te overwegen of een effectevaluatie nuttig is. Daarbij moet, mede op basis van de hiervoor genoemde overwegingen, een keuze worden gemaakt voor de methode van de effectevaluatie. Op dit moment is onvoldoende zicht op de aantallen om daar een uitspraak over te doen.

5.2 Beantwoording onderzoeksvragen

De ToC en randvoorwaarden geven aan welke elementen en indicatoren van belang zijn voor de evaluatie. Ze geven echter nog niet aan hoe het onderzoek vorm moet krijgen. Op basis van de ToC en randvoorwaarden is een aantal onderzoeksvragen vastgesteld. Daarbij is onderscheid gemaakt naar vragen voor de procesevaluatie (uitvoering van de pilot) en de effectevaluatie.

5.2.1 Onderzoeksvragen met betrekking tot de uitvoering van de pilot

1. *Wat is een adequaat onderzoeksdesign voor de uitvoering van de procesevaluatie van de pilot Verplicht financieel toezicht jeugd?*

Vragen ten aanzien van het gevolgde proces (throughput)

1. In welke mate is de pilot tot stand gekomen conform het plan van aanpak? Zo ja, wat werkte goed in het opzetten van de pilot? Zo nee, waarom niet? Op welke punten week de aanpak af? Hoe zien de modaliteiten eruit? Zijn er handleidingen of draaiboeken geschreven voor de uitvoering?
2. Hoe ziet de groep deelnemers aan de pilot eruit? Wat is de samenstelling van de groep waaraan het wordt geadviseerd, opgelegd en die deelneemt naar de volgende kenmerken:
 - i. Leeftijd;
 - ii. Man/vrouw;
 - iii. Thuis- en woonsituatie;
 - iv. Type schulden;
 - v. Type delict waarbij de modaliteit als bijzondere voorwaarde is gesteld.
3. Hoe is de samenwerking tussen de betrokken partijen verlopen?

Vragen ten aanzien van de output

4. Was er voldoende instroom van deelnemers in de pilot (ofwel: werden beoogde/verwachte aantallen behaald)? (Eventueel aanvullend: zo nee, waarom was er onvoldoende instroom?)
5. Maakten de deelnemers deel uit van de beoogde doelgroep en zijn het deelnemers zoals bedoeld (een van de randvoorwaarden)
6. In welke mate hadden de uitvoerende professionals de indruk dat de pilot een veelbelovende aanpak omvatte? Zo nee, waarom niet? Welke aspecten maakten dat de aanpak veelbelovend waren?
7. In welke mate werkten de deelnemers mee aan de opgelegde modaliteit? Zo ja, waarom wel? Zo nee, waarom niet?
8. Werden de modaliteiten goed uitgevoerd: conform plan en werd er voldaan aan de randvoorwaarden?
 - i. Werden ouders van deelnemers betrokken bij de coaching of training, ofwel indirect bij het bredere toezichtstraject?
 - ii. Sloot de training en coaching aan op de belevingswereld en situatie van de jongeren?
 - iii. Was er aandacht voor het motiveren van de jongeren?
 - iv. Was er sprake van een goede groepsdynamiek in de training (modaliteit 1)? Waren er voldoende deelnemers per groep om die te kunnen faciliteren?
 - v. Lukte het de trainers en coach een vertrouwensband/mate van vertrouwen met de jongeren op te bouwen?
 - vi. Vond er voldoende afstemming tussen ketenpartners plaats?
 - vii. Is de aanpak voldoende afgestemd op en werd er in de praktijk rekening gehouden met de lvb-doelgroep?

-
- viii. In hoeverre wordt de self-efficacy van de deelnemers verbeterd?
9. Wat waren de ervaringen van de deelnemers?

2. Welke gegevens moeten worden verzameld om na te gaan of het verplichte financieel toezicht op jeugdige daders wordt uitgevoerd zoals beoogd en welke knelpunten zich hierbij hebben voorgedaan?

Het overgrote deel van de onderzoeksvragen zal moeten worden beantwoord op basis van kwalitatieve informatie uit interviews met professionals van de betrokken ketenpartners en dossieronderzoek. Dit omdat de meeste informatie niet geautomatiseerd uit systemen kan worden ontsloten. Hoofdstuk 4 van dit rapport bevat een gedetailleerd overzicht van de informatie die moet worden opgehaald voor de evaluatie. Voor enkele procesevaluatievragen (is er voldoende instroom en werkten de deelnemers mee) kan wel gebruik worden gemaakt van registratiegegevens die geautomatiseerd ontsloten kunnen worden.

3. Welke partijen moeten bij de registratie van de in onderzoeksvraag 2 bedoelde gegevens worden betrokken?

De organisaties die moeten worden betrokken bij de procesevaluatie zijn:

- a. Het ministerie van JenV: beleidsmedewerkers en projectleider;
- b. RvdK: vertegenwoordiger in projectgroep en raadsonderzoekers;
- c. Het OM: vertegenwoordiger in werkgroep en (jeugd) officier van justitie;
- d. De Rechtspraak: jeugdrechter;
- e. Jeugdbescherming West: vertegenwoordiger in projectgroep en jeugdbeschermers;
- f. De William Schrikker Stichting: vertegenwoordiger in projectgroep en jeugdbeschermers;
- g. De trainers en coach van modaliteit 1 en 2.

Het is van belang al deze medewerkers te betrekken in de interviews om informatie te verzamelen over het verloop van de werkprocessen en de samenwerking met elkaar. Daar waar er sprake is van problemen, kan dit aan de hand van concrete casuïstiek worden onderbouwd. Daarbij is het niet nodig de identiteit van de deelnemers te koppelen aan de casussen die besproken worden.

Een klein deel van de gegevens kan worden ontsloten bij de jeugdreclasseringsinstanties en de RvdK. Voor de overige informatie is dossieronderzoek nodig; deze vindt eveneens plaats bij deze organisaties.

5.2.2 Vragen met betrekking tot de resultaten van de pilot

Zoals aan het begin van dit onderdeel is aangegeven, is het de vraag of het zinvol is om een effectevaluatie uit te voeren. We beantwoorden wel de vragen zodat er, op een later moment, als de instroom hoger wordt, alsnog kan worden overgegaan tot een effectevaluatie.

4. Wat is een adequaat onderzoeksdesign voor het beoordelen van het succes van de pilot verplicht financieel toezicht jeugd?

Voor het beoordelen van het succes van de pilot hebben wij de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

10. In welke mate hebben de deelnemers het proces volledig (en succesvol) doorlopen? Zo nee, wat was daar de reden voor (zagen zij het belang in van de training/coaching)?
11. In welke mate is er bij de deelnemers aan de pilot een afname in schulden te zien (en zo ja, welke)?
12. In welke mate hebben de deelnemers aan de pilot (een beter) perspectief voor een gezonde financiële huishouding?
13. Zijn deelnemers aan de pilot zich bewust(er) van de alternatieve keuzes die zij kunnen maken met betrekking tot hun financiën?
14. In welke mate is de algemene kennis over financiën van de deelnemers toegenomen?

Hoe deze vragen beantwoord kunnen worden, hangt af van het aantal deelnemers aan de pilot. We onderscheiden twee mogelijkheden. Bij beide methoden is er geen controlegroep. Dit is gezien het verwachte aantal deelnemers niet mogelijk en betekent dat het niet mogelijk is een volledige effectmeting uit te voeren, waarbij effecten toegeschreven kunnen worden aan de interventie en waarbij voldoende alternatieve verklaringen voor de effecten uitgesloten kunnen worden. Wij zien de volgende mogelijkheden:

- a. Een onderzoek waarbij wordt uitgegaan van Single Case Experimental Design (SCED);
- b. Een onderzoek waar interviews en dossieronderzoek de belangrijkste onderzoeksmethoden zijn.

Bij lagere aantallen lijkt de SCED-methodiek de meest voor de hand liggende methode. Bij deze methodiek worden casussen intensief gevolgd door op meerdere momenten (gestructureerde) interviews op casusniveau te houden. De vraag is of deze methodiek passend is voor de doelgroep; voor de jongeren kan deze methodiek een (te) grote belasting zijn. Daarnaast is het met deze methodiek, ondanks alle inspanningen, beperkt mogelijk effecten en causaliteit van een interventie aan te tonen. Tot slot moet bij een keuze voor deze methodiek direct begonnen worden met het onderzoek omdat deelnemers gedurende het hele traject moeten worden gevolgd.

Bij hogere aantallen kan aan de hand van dossieronderzoek en interviews inzicht worden verkregen in de effecten van het verplicht financieel toezicht. Omdat er geen controlegroep is, is het niet mogelijk om de effecten van het financieel toezicht te relateren aan een andere groep. Wel kan, door op casusniveau te vragen naar hoe het resultaat voor de doelgroep zonder het financieel toezicht was geweest, in beperkte mate worden beschreven wat het effect van de pilot is. Het blijft echter de vraag in hoeverre alle onderzoeksvragen beantwoord kunnen worden.

Als er wordt overgegaan tot een effectevaluatie adviseren wij om, naast de bovengenoemde methoden, ook de volgende methoden in te zetten:

- a. Deskresearch;
- b. Overzicht op basis van registratiegegevens die geautomatiseerd ontsloten kunnen worden;
- c. Groepsbijeenkomst.

5. Welke data moet worden verzameld om op termijn na te kunnen gaan of het verplicht financieel toezicht de nagestreefde doelen bereikt en welke partijen moeten hierbij worden betrokken?

Hoofdstuk 4 van dit rapport bevat een gedetailleerd overzicht van de informatie die moet worden opgehaald voor het beoordelen van het succes van de pilot. Wederom zal het overgrote deel van de onderzoeksvragen moeten worden beantwoord op basis van kwalitatieve informatie, die gedeeltelijk vertaald kan worden naar kwantitatieve informatie. Dit zal afhankelijk van de onderzoeksopzet met name op basis van herhaaldelijke interviews zijn (SCED) of door middel van uitgebreid dossieronderzoek.

6. Hoe en onder welke randvoorwaarden kan een vergelijkingsgroep worden samengesteld? Welke gegevens dienen over die vergelijkingsgroep te worden verzameld en welke partijen moeten daarbij worden betrokken?

Zoals eerder aangegeven denken wij dat het, gezien de lage aantallen, niet mogelijk is om een vergelijkingsgroep samen te stellen. Mocht de pilot verlengd worden en daarmee de instroom worden vergroot, kan op een later moment wel een effectmeting worden gedaan. Dan zou het effect van de interventies aangetoond kunnen worden. Voldoende instroom blijft een voorwaarde, wil een vergelijkingsgroep van nut zijn. Anders biedt werken met een SCED mogelijk uitkomst.

A. Leden van de begeleidingscommissie

- Geert-Jan Stams (voorzitter) - Universiteit van Amsterdam, hoogleraar forensische orthopedagogiek.
- Leontien van der Knaap - WODC, projectbegeleider.
- Eveline van de Kieft - Ministerie JenV, beleidsmedewerker jeugdstrafrecht.
- Gercoline van Beek - Hogeschool Utrecht, onderzoeker/promovenda lectoraten Werken in Justitieel Kader en Schulden en Incasso.
- Tamar Fischer - Erasmus Universiteit, universitair hoofddocent criminologie.

B. Lijst met geïnterviewden

Geïnterviewde betrokkenen bij de pilot

- a. Projecteider pilot (tot 31 december 2020)
- b. Beleidsmedewerker/projectleider (vanaf 1 januari 2021) van het ministerie van Justitie en Veiligheid;
- c. Beleidsmedewerker bij het parket Den Haag;
- d. Beleidsmedewerker bij de RvdK;
- e. Leidinggevende bij Jeugdbescherming West;
- f. Leidinggevende bij de William Schrikker Stichting (WSS);
- g. Leidinggevende en medewerker van gemeente Den Haag;
- h. Medewerkers en leidinggevende van Xtra.

Geïnterviewde wetenschappers

- a. Dr. M. Hoeve;
- b. Prof. Dr. I. Weijers;
- c. J.M.T. van der Velde MSc BEd.

C. Literatuurlijst

Andrews D.A., Bonta J. and Wormith & J. Stephen (2011). The Risk-Need-Responsivity (RNR) Model : Does Adding the Good Lives Model Contribute to Effective Crime Prevention? *Criminal Justice and Behavior* 2011 38: 735

De Jong, J. D. (2017). *Denktank 9: Schulden. Of ik nou 25 of 26 duizend schuld heb, ik kan het toch niet betalen.*

De Wit, M. Moonen, X. & Douma, J. (2011). *Richtlijn Effectieve Interventies Ivb: Aanbevelingen voor het ontwikkelen, aanpassen en uitvoeren van gedragsveranderende interventies voor jeugdigen met een licht verstandelijke beperking.* Utrecht: Landelijk Kenniscentrum LVG.

Eadaoin K. P. Hui en Sandra K. M. Tsang (2012). Self-Determination as a Psychological and Positive Youth Development Construct, *The Scientific World Journal*.

Hoeve, M., Jak, S., Stams, G. J. J., & Meeus, W. H. (2014a). Financial problems and delinquency in adolescents and young adults: A 6-year three-wave study, *Crime & Delinquency*, 62(11), pp. 1488-1509.

Hoeve, M., Stams, G. J. J., Van der Zouwen, M., Vergeer, M., Jurrius, K., & Asscher, J. J. (2014b). A systematic review of financial debt in adolescents and young adults: Prevalence, correlates and associations with crime, *PloS one*, 9(8), e104909.

Hoeve, M., Jurrius, K., Zouwen, M. van der, Vergeer, M., Voogt, M., & Stams, G.J. (2011). *In de schuld, in de fout? Schuldenproblematiek en crimineel gedrag bij adolescenten en jongvolwassenen.* Den Haag/Amsterdam: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)/Universiteit van Amsterdam, Forensische Orthopedagogiek/Kohnstamm Instituut (i.s.m.Stichting Alexander).

Jungmann, N., Menger, A., Anderson, M., & Stam, D. (2014). *Gevangen in schuld.*

Koenraadt, R. M., Boone, M. M., Rap, S. E., & Kappert, S. (2020). *Financieel toezicht binnen het (jeugd)strafrecht.*

Maric, M. (2020). Single-case experimentele designs in cognitieve gedragstherapie, *Tijdschrift voor Gedragstherapie*, 2018(2).

Moonen, X. M. H. (2017). (H)erkennen en waarderen. Over het (h)erkennen van de noden, mensen met licht verstandelijke beperkingen en het bieden van passende ondersteuning, *Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan mensen met verstandelijke beperkingen*, 43(2), pp. 163-176.

Pennington de Jongh, S.J.F. (2014). *Schuldhulpverlening aan Jongeren in Amsterdam.*

Raad voor strafrechttoepassing en Jeugdbescherming (2020). *Advies Verplicht financieel Toezicht.*

Schors, A. van der, Werf, M. van der, & Boer, M. (2016). *Kans op financiële problemen.* Utrecht: NIBUD.

Servaas, L.M, Weerman, F.M, & Fischer, T.F.C. (2021). Risico-, versterkende en beschermende factoren voor crimineel gedrag

-
- Smith, J. D. (2012). Single-case experimental designs: a systematic review of published research and current standards, *Psychological methods*, 17(4), pp. 510-550.
- Van Beek, G., De Vogel, V., & Van de Mheen, D. (2020). Financiën: Een risicofactor voor delictgedrag? *Proces: Tijdschrift voor strafrechtspiegling*.
- Beek, G. van, Vogel, V. de, & Mheen, D. van de (2020). Financiële problematiek als belemmering voor re-integratie van ex-delinquenten, *Justitiële Verkenningen*, 46(1), pp. 86-104.
- Van Beek, G., de Vogel, V., & van de Mheen, D. (2020). The relationship between debt and crime: A systematic and scoping review, *European Journal of Probation*.
- Van Beek, G., de Vogel, V., & van de Mheen, D. (2021). How to Assist Probationers with Debt Problems during Supervision? A Qualitative Study into the Experiences of Both Probation Officers and Clients, *Crime & Delinquency*.
- Van der Put C., H. Spanjaard, Van Domburgh L., Doreleijers T., Lodewijks H., Ferwerda H., Bolt R. en Stams G.J. (2020). Ontwikkeling van het Landelijke Instrumentarium Jeugdstrafrechtketen (LIJ), *Kind en adolescent praktijk*
- Van der Velde, J. M. Th. (2020). *Never again over-indebtedness after over-indebtedness? The effectiveness of a motivational interviewing and solution-focused work intervention on sustainable healthy financial behaviour in young adults and families.*
- Van Logchem, E. K. (2020). *De effectiviteit van schuldhulpverleningsprogramma's in het verminderen van schulden en het verbeteren van financieel gedrag in gezinnen: Een meta-analyse.*
- Veldhuis, G. A., Ten Bhömer, I. R., & Deuten, M. S. (2020). *Systeemanalyse Recidive.*
- Ward T. & Brown M. (2004). The good lives model and conceptual issues in offender rehabilitation, *Psychology Crime and Law*
- Weijers, I. (2019). *Veelplegers aanpakken. 81 jonge veelplegers 15 jaar gevolgd*, Amsterdam: SWP.
- Weijers, I. (2020). The role of partners and parents in young persistent offenders' struggles to desist from crime, *European Journal of Probation*, 12(2), pp. 112-128.
- Westhof, F., & De Ruig, L. (2015). *"Voor mijn gevoel had ik veel geld": Jongvolwassenen en schulden*. Zoetermeer: Panteia.

D. Evaluatiematrix: onderzoeksvragen en methoden

Onderzoeksvraag		Desk-research	Registratiegegevens	Interviews	Groeps-bijeenkomst	Dossier-onderzoek	Observatie
Procesevaluatie	Indicator(en)						
1. In welke mate is de pilot tot stand gekomen conform het plan van aanpak? Zo ja, wat werkte goed in het opzetten van de pilot? Zo nee, waarom niet? Op welke punten week de aanpak af? Hoe zien de modaliteiten eruit? Zijn er handleidingen of draaiboeken geschreven voor de uitvoering?	<ul style="list-style-type: none"> Opzet pilot (in vergelijking met plan van aanpak) Succesfactoren en knelpunten in tot stand komen pilot Vormgeving en inhoud modaliteiten 	X		X	X		X
2. Hoe ziet de groep deelnemers aan de pilot eruit?	Samenstelling en achtergrondkenmerken deelnemers pilot		X			X	
3. Hoe is de samenwerking tussen de betrokken partijen verlopen?	Ervaringen met de samenwerking van professionals			X	X		
4. Was er voldoende instroom van deelnemers in de pilot (ofwel: werden beoogde/verwachte aantallen behaald)?	Aantallen deelnemers aan de pilot		X			X	
5. Maakten de deelnemers deel uit van de beoogde doelgroep en zijn het deelnemers zoals bedoeld?	Overeenkomst deelnemers met doelgroep pilot	X	X			X	
6. In welke mate hadden de uitvoerende professionals de indruk dat de pilot een veelbelovende aanpak omvatte? Zo nee, waarom niet? Welke aspecten maakten dat de aanpak veelbelovend waren?	Indruk professionals van de aanpak in de pilot			X	X		
7. In welke mate werkten de deelnemers mee aan de opgelegde modaliteit? Zo ja, waarom wel? Zo nee, waarom niet?	Mate waarin trajecten doorlopen werden		X	X		X	
8. Werden de modaliteiten goed uitgevoerd: conform plan en werd er voldaan aan de randvoorwaarden?	<ul style="list-style-type: none"> Betrokkenheid ouders Aansluiting op belevingswereld en situatie van jongere Motivatie/motiveren jongeren Groepsdynamiek in modaliteit 1 Vertrouwensband met trainer/coach Juiste doelgroep wordt bereikt Afstemming tussen ketenpartners over bredere aanpak Voldoende aandacht voor en afstemming op de lvb-doelgroep Self-efficacy deelnemers vergroot 	X	X	X	X	X	X
9. Wat waren de ervaringen van de deelnemers?	Ervaringen van deelnemers met de pilot			X	X		
Bereikte resultaten pilot	Indicator(en)						
10. In welke mate hebben de deelnemers het proces volledig (en succesvol) doorlopen? Zo nee, wat was daar de reden voor (zagen zij het belang in van de training/coaching)?	<ul style="list-style-type: none"> Instroom jongeren Aantal opgelegde modaliteiten volledig doorlopen Beeld van deelnemers over nut training/coaching 		X	X		X	
11. In welke mate is er bij de deelnemers aan de pilot een afname in schulden te zien (en zo ja, welke)?	Afname schulden			X		X	
12. In welke mate hebben de deelnemers aan de pilot (een beter) perspectief voor een gezonde financiële huishouding?	Perspectief voor een gezonde financiële huishouding bij deelnemers			X		X	
13. Zijn deelnemers aan de pilot zich bewust(er) van de alternatieve keuzes die zij kunnen maken met betrekking tot hun financiën?	Deelnemers bewuster van alternatieve keuzes m.b.t. financiën			X		X	
14. In welke mate is de algemene kennis over financiën van de deelnemers toegenomen?	Algemene kennis financiën bij deelnemers			X		X	